

36. Perjantaina 6 päivänä huhtikuuta 1990

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

jatketaan julkisen hallinnon uudistamisesta annetun valtioneuvoston selonteon käsittelyä..... 1212

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta 1213

Hallituksen esitys n:o 251/1989 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 21

Kolmas käsittely:

2) Ehdotus laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta 1231

Hallituksen esitys n:o 225/1989 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 20

3) Ehdotukset laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi „

Hallituksen esitys n:o 23
Lakivaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 22

Siv.

4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta 1232

Hallituksen esitys n:o 243/1989 vp.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 23

5) Ehdotus laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 4
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 24

6) Ehdotus laiksi Postipankki Oy:n investointirahastosta annetun lain kumoamisesta 1233

Hallituksen esitys n:o 10
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 25

7) Ehdotus laiksi lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 13
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 26

8) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 2 ja 7 §:n muuttamisesta 1235

Hallituksen esitys n:o 27
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 27

9) Ehdotukset laeiksi eläkesäätiölain ja avustuskassalain muuttamisesta 1236

Hallituksen esitys n:o 19

Siv.

Siv.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 28

10) Ehdotukset laeiksi sotilaskurinpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 1236

Hallituksen esitys n:o 100/1989 vp.
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 19

Esitellään:

11) Ed. Seppäsen ym. lakialoite n:o 27 laiksi osakeyhtiölain 4 luvun 2 §:n muuttamisesta 1237

Pöydällepanoa varten esitellään:

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä laiksi vientitakuulain 2 §:n muuttamisesta (HE n:o 21) 1240

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Bärlund, Donner, Fred, Hacklin, Hautala, Heikkinen, Helle, Holvitie, Härmäläinen, Jokinen, Jäätteenmäki, Karkinen, Kemppainen, Knuuttila, Koistinen, Laurila, Lindroos, Louekoski, Mattila, Myller, Paavilainen, Pokka, Puisto, Rauramo, Riihijärvi, Suominen, Taxell, Tähkämaa, Urpilainen, Wasz-Höckert, Virolainen ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Rauramo ja Suominen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Heikkinen,

virkaehtävien takia edustajat Bärlund, Härmäläinen, Suominen ja Taxell sekä yksityisioiden vuoksi edustajat Fred, Hacklin, Jokinen, Knuuttila, Koistinen, Lindroos, Mattila, Myller, Paavilainen, Pokka, Puisto, Tähkämaa ja Urpilainen.

Ed. Hurskainen-Leppäsen uusi sukunimi

Puhemies: Ilmoitetaan, että ed. Hurskainen-Leppäsen sukunimi on Imatran kirkkoherranviraston 29.3.1990 antaman virkatodistuksen mukaan Hurskainen.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan huhtikuun 2 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 29—32 ja 34, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 51 ja 65. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Valtioneuvoston selonteko julkisen hallinnon uudistamisesta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen jatketaan julkisen hallinnon uudistamista koskevan valtioneuvoston selonteon käsitteilyä. Puhemiesneuvosto on ehdottanut, että asia lähetettäisiin valtiovainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää asiasta lausunto laki- ja talousvaliokunnalta.

Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Jokisen kannattamana ehdottanut, että valtiovainvaliokunnan olisi pyydettävä lausunto myös sosiaalivaliokunnalta.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Puhemiesneuvostolta saamieni tietojen mukaan valtiovarainvaliokunta aikoo toteuttaa ehdotukseni, joten peruutan sen.

Puhemies: Totean, että ed. Stenius-Kaukonen on peruuttanut ehdotuksensa.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto laki- ja talousvaliokunnalta.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 251/1989 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 21

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 21. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Tämän vaalikauden aikana on eduskunnassa ollut käsiteltävänä useita lakeja, joissa säädellään poliisin ja samalla rikosentekijöiden toimintavapauksia. Sellaisia ovat olleet vuonna 1987 ehdonalaista vapauttamista koskevien säännösten muuttaminen, jossa uudistuksessa vähennettiin kuulemma päivittäistä vankilukua vankiloissamme noin sadalla; vuonna 1987 rangaistusten täytäntöönpanosta annetun rikoslain 7 luvun 8 §:n muuttaminen; vuonna 1988 esitutkintaan ja pakkokeinolainsäädäntöön liittyviä lakeja; edelleen ehdollisista rangaistuksista annetun lain muuttaminen siten, että alle 18-vuotiasta rikoksen tehnyttä ei saisi tuomita ehdotto- maan vankeusrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi; edelleen viime vuonna rikosoikeudellisista toimenpiteistä

luopumisesta säädettiin laki; ja vihdoinkin laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta äskettäin oli käsiteltyssä.

Nyt meillä on käsittelyssä esitys laiksi pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta. On syytä tässä yhteydessä tarkastella yleisesti, mihin kaikella tällä lainsäädännöllä on pyritty, mihin sillä on vaikutettu. Sillä on vaikutettu siten, että poliisiviranomaisten toimintamahdollisuuksia on kavennettu ja samalla tietysti rikosentekijöiden ja muidenkin kansalaisten vapautta on lisätty.

Nyt käsiteltävällä lailla on saman tyyppinen vaikutus. Kertaan vähän sitä prosessia, joka lakivaliokunnassa tämän lain yhteydessä tapahtui. Ensinnäkin kun uusi laki tuotiin valiokuntaan, niin valiokunta melko yksimielisesti vastusti ja kauhisteli sitä. Sen jälkeen palautettiin suurimmat hallituspuolueet ensin järjestykseen ja näin ollen jäivät jäljellä kristillinen liitto ja SMP, jotka esittivät vastalauseen. Sen puolesta äänestivät keskustapuoluealaiset ja minä, vihreä. Tämän jälkeen siinä on ilmeisesti edelleen tapahtunut jonkinlaista liukumaa, joka tullaan näkemään äänestyksessä.

Meidän pitäisi varoa semmoista mahdollisuutta, että eduskunnassa päätöksiä tehdään sillä periaatteella, että "olen tätä mieltä, koska kaikki muutkin näyttävät olevan tätä mieltä". Minusta lakeja pitäisi pyrkiä tarkastelemaan kriittisemmin. (Melua) — Herra puhemies, voisiko salia vähän hiljentää? — Pitäisi pyrkiä omaperäisesti ratkaisemaan, onko jokin laki oikeutettu vai ei.

Puhemies (koputtaa): Ei saa häiritä puhujaa!

Puhuja: Kiitos! — Valitettavasti tähän lakiin on suhtauduttu sekä vastustajien että myötäilijöiden puolesta melko tunneperäisesti ja kummankin suunnan esittäjät ovat esittäneet siitä omat näkökantansa. Jos näitä näkökantoja tarkastelee hieman lähemmin, niin ilmeisen myönteistä tässä lainsäädännössä on se, että varmistaudutaan siitä, että viattomat ihmiset eivät joudu poliisin miellivallan kohteeksi eikä poliisi ylimitoita toimintaansa ylimääräisillä pamputuksilla jne., joista on puhuttu. Edelleen siinä yhteydessä, jossa oli ns. rötösherraoikeudenkäyntejä, pa-

heksuttiin sitä, että jotkut ihmiset saivat olla pidätettyinä tarpeettoman kauan aikaa.

Kielteistä on tietysti se, jos poliisin mahdollisuuksia kavennetaan. Todellisia rikollisia pääsee entistä enemmän toimimaan, rikosten selvittämisprosentti pienenee, yhä suurempi osa rikoksista jää selvittämättä ja rankaisematta. On syytä kysyä, onko mitään merkkejä tämänlaisesta prosessista todettavissa.

Helsingin rikospoliisi ilmoittaa, että kun Helsingissä on esimerkiksi ryöstöjä tapahtunut jokaisen vuoden kahden ja puolen ensimmäisen kuukauden aikana tavallisesti 40—50 kappaletta, niin vuonna 1989 niitä tapahtui 83 ja tänä vuonna 152. Tämä on tietysti aivan selvä kohoaminen tietäntyyppisen rikoksen kohdalla, joka tietty tyyppi voi indisoida yleisempäänkin kehitystä.

Minulle on tässä yhteydessä jäänyt epäselväksi, mistä syystä hallituspuolueiden jäsenet, jotka tätä prosessia yleensä ovat ajaneet viime vuosien aikana, pitävät sitä myönteisenä. Onko heidän mielestään yleensä hyvä, jos suurempi osa rikoksista jää selvittämättä? Minusta tähän kysymykseen pitäisi saada vastaus. Onko hyvä, jos poliisia vähän tukistetaan, näytetään poliisille, missä kaappi seisoo? Edelleen, onko pelkästään inhimillistä ja oikein, ettei kaikkiin rikoksiin suhtauduta niin puritaanisti ja pikkutarkasti? Onko kysymys todellisuudessa esimerkiksi kokoomuksen kohdalla siitä, ettei kaikkia veropetosjuttuja, kaikkia lahjusjuttuja tarvitsekaan niin tarkkaan tutkia, koska se on inhimillistä? Edelleen, onko mahdollisesti demareitten kohdalla kyse siitä, että on ihan oikein, ettei jokaista autovarasta tai auton lainaajaa panna epäinhimillisesti käsirautoihin?

Minusta kaikkein arveluttavin tässä yhteydessä on viimeinen kysymys, joka liittyy siihen, että tämä laki tietysti pitää sisällään myöskin erittäin vakavien ja erittäin raakojen rikosten tutkintaa. On kysymys siitä, onko ihmiselämä jollakin tavalla eriarvoinen riippuen siitä, millä tavalla se loppuu. Onko ihmiselämä eriarvoinen silloin, jos ihminen kuolee rattijuopon päälleajamana, kuolee ydinvoimalaonnettomuudessa, kuolee lääkärin huolimattomuudesta leikkauspöydällä tai nuorisojoukon mukiloimana kadunkulmassa? Onko kysymys eriarvoisesta elämästä, niin kuin näyttää? Näyttää siltä, että ei

oikeastaan ollakaan kiinnostuneita esimerkiksi siitä ihmisen elämästä, vaan ollaan kiinnostuneita siitä, millä tavalla sillä tapahdumalla voidaan lyödä poliittista myyntiä.

Sitten tietysti suurin osa edustajista suhtautuu tämän tyyppisiin kysymyksiin täydellisellä välinpitämättömyydellä, jota tämäkin vastaanotto täällä nyt osoittaa. Tämä asennoituminen on tietysti groteskia ja hävettävää.

Minusta edustajien Moilanen ja Aittoniemi näkökannat ja motiivit saattavat olla vähän erilaiset. Luulen, että ed. Moilanen on aidosti ja vilpittömästi huolissaan siitä, että ihmisten turvallisuus yhteiskunnassa vähenee tämän tyyppisen lainsäädännön kautta. Minä epäilen, että ed. Aittoniemi on aidosti ja vilpittömästi huolissaan siitä, että poliisikunta tulee reagoimaan kielteisesti koko lainsäädännön kehitykseen. Jos poliisikunta reagoi kielteisesti koko tähän lainsäädännön kehitykseen, niin voidaan olla hyvin epämielilyttävässä tilanteessa joidenkin vuosien kuluessa.

Olen itse joutunut Italiassa kaksi kertaa sellaiseen tilanteeseen, että vuokratusta autosta on keskellä päivää keskellä kaupunkia rikottu ikkunat ja sieltä on otettu laukku. Tämä ei nyt ehkä ole niin kiinnostavaa. Mutta kiinnostavampaa on se, kuinka poliisi on molemmilla kerroilla suhtautunut tähän kysymykseen. Olen molemmilla kerroilla periaatteellisista syistä tehnyt ilmoituksen asiasta, ja molemmilla kerroilla poliisi on suhtautunut siihen äärettömän välinpitämättömästi, vähättelevästi, torjuvasti ja suorastaan minua moittien, moittien siitä, kuinka joku voi olla noin typerä, että jättää autoon laukun näkyville, vaikka auto on keskellä päivää keskellä vilkasliikenteistä kaupunkia.

Minusta olisi syytä analysoida, mistä tällainen poliisin reaktio saattaa johtua. Se johtuu tietysti siitä, että on ajauduttu tilanteeseen, jossa rikoksia on niin paljon, ettei niihin enää ole syytä puuttua. Tästä voisi yleisemminkin kehittää eräänlaisen teorian sellaisesta labiliteetista, joka yhteiskunnassa jossakin vaiheessa saattaa muodostua. Se muodostuu siten, että poliisin toimintaedellytyksiä ensin huononnetaan, mistä on seurauksena, että rikosten selvittämisprosentti pienenee. Tästä on seurauksena, että rikollisten toimintaedellytykset paranevat. Toimintaedellytysten paranemisen seurauksena

rikollisuus muuttuu kannattavammaksi. Seurauksena tästä rikollisuus edelleen yleistyy ja edelleen poliisin työ käy yhä vaikeammaksi. Ollaan eräänlaisessa labiilissa tilanteessa, missä kaksi tai useampi seikka tukee toisiaan jossakin prosessissa. Sen lopputuloksena on aina uusi stabiili tila. Yhteiskunta siirtyy uuteen vaiheeseen lainsäädännön soveltamisessa.

Uusille stabiileille tiloille on ominaista se, että rikoksia ei enää selvitetä laisinkaan — erään tyyppisiä rikoksia — niitä ei edes käytännössä pidetä rikoksina. Poliisi on turhautunut siihen, että heitä vaivataan sellaisilla rikosilmoituksilla, ja katsovat, että kansalaisten on itse huolehdittava siitä, etteivät joudu rikoksen kohteeksi. Vastuu on siirretty lainsäätäjältä ja poliisilta osittain kansalaisille itselleen.

Maailmassa on useita yhteiskuntia, jotka ovat saavuttaneet uuden stabiilin tilan. Esimerkiksi Kolumbiassa ja Libanonissa on sen tyyppinen stabiili tila, että ihmisen täytyy suurelta osin varjella itse omaa henkeään, koska poliisin resurssit eivät enää riitä siihen. Italiassa, kuten äsken mainitsin, on saavutettu sellainen stabiili tila, että ihmisen täytyy vahtia tavaroitaan autossa. Kukaan hullukaan ei jätä Italiassa edes keskellä päivää edes keskelle kaupunkia autoa, jossa on laukku, koska auton ikkunat rikotaan ja laukku varastetaan.

Yritin analysoida, olemmeko saavuttaneet jossakin suhteessa stabiilin tilan. Olemme saavuttaneet sen ainakin eräässä suhteessa, se on graffitien piirtäminen seinille. Kun ajaa Keravalta Helsinkiin junalla, voi todeta, että tässä suhteessa tilanne on päässyt käsistä. Minä en tätä erikoisemmin paheksu, mutta minusta olisi aika valitettavaa, jos jouduttaisiin vaiheittain samaan tilanteeseen, jossa Italiassa ollaan, eli tilanteeseen, että autoa ei voi enää Helsingissä jättää keskelle kaupunkia keskellä päivää ilman, että voi olla suhteellisen varma siitä, että ikkunat rikotaan ja laukku varastetaan. Tietysti sellaisissakin olosuhteissa voi elää. Totta kai. Kyllähän ihmiset elävät Kolumbiassa, elävät Libanonissa, elävät eri puolilla maailmaa erilaisissa olosuhteissa. Minä olen elänyt sellaisissa olosuhteissa hyvin paljon, mutta se on hyvin epämiellyttävää. Se on huomattavasti epämiellyttävämpää kuin tilanne, joka Suomessa on tällä hetkellä.

Kaikesta tästä johtuen olen aikaisemmin valiokunnassa äänestänyt Suomen keskustapuolueen, SMP:n ja kristillisen liiton kanssa niiden muutosehdotusten puolesta, joita on tehty lakiin, jotta suhtauduttaisiin jonkin verran varovaisemmin tilanteeseen, että tarkkailtaisiin tilannetta, katsottaisiin, mihin ollaan menossa, ettei silmät ummessa ajauduttaisi yhtäkkiä sellaiseen tilanteeseen, josta on erittäin vaikea palata. Siitä syystä haluan huomauttaa, että itse en halua olla osavastuussa siitä, että kaadetaan dominopelistä ensimmäinen nappula ja kaikki muut kaatuvat jatkossa sen mukana.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdotettu lainmuutos tekee mahdolliseksi poistaa Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleeseen tehdyn varauman. Muutoksen jälkeen Suomen lainsäädäntö on pidätyksajan osalta sopusoinnussa myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen rikosprosessuaalista vapaudenriistoa koskevan määräyksen kanssa.

Kun ed. Paloheimo sanoi, että hallituspuolueetkin olivat lipeämässä tästä kannasta, se ei pidä paikkaansa. Tästä on koko ajan oltu yksimielisiä, että näitä muutoksia on tehtävä. Kysymys on ollut siitä, millä tavalla hyväksyttävä tasapaino voidaan saavuttaa toisaalta rikostutkinnan tehokkuuden asettamien vaatimusten ja toisaalta rikoksesta epäillyn oikeusturvan välillä. Tästä toisesta puolesta asiaa ed. Paloheimo ei näytä välittävän.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Niin hyvä ja järkevä puhuja kuin ed. Paloheimo onkin, salissa vain kourallinen, vain muutama kansanedustaja, malttoi kuunnella, mitä hän puhui. Onneksi innokkaimmat keskustelijat ovat lähteneet kahville täältä ja nyt on vähän rauhallisempaa — ei sen takia, että minun puhettani kannattaisi kuunnella, kyllä täällä sen puolesta voi tietysti vapaasti keskustella. Totesin vain tilanteen.

Arvoisa puhemies! Yhä useammat kansalaiset, myös täällä olevat kansanedustajat julkituovat ainakin käytäväkeskusteluissa huolensa kasvavasta rikollisuudesta, joka on tosiasia ja tulevaisuuden suuri ongelma, sanovat asiaansa vihkiytyneet tutkijat mitä tahansa. Sen lisäksi, että rikollisuus tulee

määrällisesti lähivuosien aikana kasvamaan, se tullee saamaan myös uusia muotoja, jotka tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa ovat vielä suhteellisen vieraita. Tällainen on tietyllä tavalla järjestäytynyt, organisoitunut, rikollisuus esimerkkinä mainiten, jonka esikuvat on saatu suurelta länneltä mutta myös jo monista Euroopan maista.

Miten nopeasti negatiivinen kehitys kulkee, riippuu paljolti siitä, miten nopeasti kasvava rikollisuus saa ylivallan rikosten tutkintatehoon nähden ja rikollisuuden kasvu alkaa tietyllä tavoin ruokkia itse itseään. Ennalta ehkäisevien toimien suhteen toiveet laskevat vuosi vuodelta, koska mitään viisasten kiveä ei ole löydetty muuta kuin puheissa. Tätäkään mahdollisuutta ei silti pidä hukkaan heittää, mutta jotakin muuta pitää nopeasti löytää kuin puheet ja hyssyttelyt, joita on tähän saakka eduskunnassa eri tilaisuuksissa kuultu.

Esitutkintalain tultua voimaan vuoden 1989 alusta ja pidätysajan laskettua 17 vuorokaudesta 7 vuorokauteen vankiluku on laskenut ainakin yli neljänneksen ja rikollisuus on kääntynyt selvään nousuun. Tuo vankilukujen aleneminen ja rikollisuuden kasvu olisi itsestäänselviö, vaikka mitään tilastoja ei olisi käytettävissä, ihan inhimillisen loogisen ajattelun perusteella. Kun poliisi joutuu tutkintaa nopeuttaakseen siirtämään lisää tutkintaresursseja tietyille rikosjutuille, sen on otettava ne jostakin. Kun resursseja ei ole lisätty ainakaan nettomääräisesti ja kun ei siis itsellä ole, täytyy vanhan sanonnan mukaan jostakin lainata, muista tutkimuksista, jotka jäävät enemmän tai vähemmän oman onnensa nojaan, kenties jäävät kokonaan tutkimatta.

Lain koura siis tavoittaa entistä harvemman rikoksentehtäjän teoistaan vastuuseen, ja vankiloiden sellit kumisevat tyhjyyttään. Tiettyjen piirien tavoitteet tässä on tietysti saavutettu ja koko kansankin tavoitteet. Jos Suomessa ei ole yhtään vankia, se on ihan nettilä mutta se on utopistinen tila. Tuo runsas neljäsosa, ehkä jo lähes kolmannes, joka on poissa vankiloista, ei ole tullut synnintuntoon vaan jatkaa rikollista ammatiaan vapaalta jalalta ja entistä innokkaammin, koska kiinni joutumisen riski ja rangaistuksen uhka ovat olennaisesti vähentyneet. On syntymässä ilmiö, joka —kuten aikaisemmin sanoin — ruokkii itse itseään. Rikosten

määrä kasvaa, mutta poliisin tutkintamahdollisuudet rikosta kohden aikaisemmin mainitsemistani syistä vähenevät. Vaikka ne pysyisivät ennallaankin, liikkeelle lähtenyt ilmiö on vaikea enää pysäyttää.

Kaikki on edellä selvitetty vain poliisin tutkintamahdollisuuksien kaventumisen pohjalta. Tämän lisäksi, kuten ed. Paloheimokin aikaisemmin mainitsi, kehitykseen vaikuttaa merkittävästi rikollisten suojaamiseen tähtäävä lainsäädäntö. Ei ehkä ed. Paloheimo juuri näin sanonut mutta tarkoitti samaa ketjua, jota tämänkin ja erityisesti tämän eduskunnan aikana on säädetty mielin määrin. Rikollista ei tahdo saada Kakolan muurien sisään millään ilveellä, ja jos saadaan, hän pääsee heti takaoven kautta ulos samanlaisesti kuin rikoksen uhri lasaretista.

Pidätysaikojen lyhentäminen on ollut välttämätöntä aikaisemmin siitä syystä, että 17 vuorokauden pidätysaika on ollut kohtuuttoman pitkä. Pidätysajan lyhentäminen nyt 7 vuorokaudesta minimissään 2,5 vuorokauteen, enimmillään 4 vuorokauteen on taas perusteltu kansainvälisiin sopimuksiin liittyvien velvoitteiden pohjalta. Valiokunnan mietintöön jätetyssä vastalauseessa ei arvostella tätä kysymystä, vaikka tutkintateho aikaisemmin selvittämälläni tavalla yhä laskee. Halusin todeta tämän ed. Björkstrandille. Vastalauseessa ei arvostella tätä asiaa, pidätysten kestoaikaa, vaan ihan jotakin muuta.

Kun hallituksen esitys tuli eduskuntaan, esitin positiivisen näkemyksen siitä, että pakkokeinolain 1 luvun 3 ja 8 §:ssä poliisin harkintakynnystä pidättämisen osalta ja tuomioistuimen harkintakynnystä ns. ensimmäisen vangitsemisen osalta oli alennettu lisäselvitysten hankkimisen tarkoituksessa ja täten selvästi pyritty lieventämään pidätysaikojen lyhenemisen vaikutusta esitutkintaan. Kummassakaan tapauksessa syyllisyyspäilyn tueksi ei vaadita todennäköisiä syitä vaan asia ilmaistaan sanoilla ”syytä epäillä”. Erityisen tärkeää tämä on tuomioistuinharkintaa koskien ns. ensimmäisen vangitsemisen yhteydessä, koska tätä säilössä pitämistä voidaan kutsua tietyllä tavoin ”pidättämisen jatkoajaksi” tuomioistuimen harkinnalla.

Kuitenkin kuusi riviä myöhemmin kummastakin momentista tuo helpotus eliminoiduu sillä, että säilössä pitämisen tulee olla

hankittavan lisäselvityksen vuoksi ”erittäin tärkeää” ja tulee käytännössä kysymykseen vain tietyllä tavoin harvoissa poikkeustapauksissa. Pidätysperusteiden alentaminen yhdessä kohdassa ei tuo parannusta tilanteeseen, vaan eri asioiden pitäisi olla tietyntilaisessa synkronissa toistensa kanssa. Pyrin saamaan mainittuihin kahteen kohtaan lakivaliokunnassa muutosta siten, että ilmaisun ”erittäin tärkeää” sijasta olisi siirrytty ilmaisuun ”pidettävänä tärkeänä”.

Tein muutosesityksen myös 3 §:n 1 momentin 2 kohtaan, joka sisältää määräyksiä pidättämisen erityisistä perusteista. Voimassa olevan lain mukaan pidättämisen erityisiä perusteita on mm. se, että on pidettävä todennäköisenä syylliseksi epäillyn pakene-
neista, rikollisen toiminnan jatkamista, todisteiden hävittämistä jne. Olen esittänyt tässä kohdassa todennäköisyyden sijasta käytettäväksi ilmaisua ”syytä epäillä”, jolloin ehdotukseni hyväksymisen jälkeen kaikki 3 ja 8 §:n ilmaisut olisivat olleet suunnilleen samaa harkintatasoa edellyttäviä. Valiokunnan äänestyksessä keskustan, kristillisen liiton sekä vihreän eduskuntaryhmän edustajat asettuivat ehdotukseni kannalle, mutta äänestystulos oli esitykseni tappioksi 10—6 tai 6—10, kummalla nyt katsotaan olleen kotikenttäetu.

Olen yhdessä ed. Moilasen kanssa jättänyt asiaa koskevan vastalauseen, josta esitykseni perustelut selviävät tarkemmin, mielestäni suhteellisen tarkasti. Lisäksi olen myöhemmin jättänyt lisämuutosesityksen 18 a §:ää koskien tai oikeammin esittänyt tähän pykälään lisättäväksi uuden 3 momentin. Lisäyksellä varmistettaisiin se, ettei vangittu henkilö ns. ensimmäisen vangitsemisen aikana selvästi aiheutta joutuisi olemaan säilössä, vaan vapauttaminen tapahtuisi välittömästi sen jälkeen, kun esimerkiksi poliisi on havainnut lisäselvityksessään säilössä pitämisen perusteiden lakanneen olevan olemassa.

Tässä on taholtani pyrittä poistamaan se lainsäädännöllinen ristiriita, joka on tämän lain ja toisaalta ulkomaalaislain uusien säilöönottamisperusteiden välillä. Ulkomaalaislain tätä koskeva kohta on tällä hetkellä lakivaliokunnassa käsiteltävänä. Viimeksi mainittuja, siis ulkomaalaisia, koskien poliisi voi määrätä myös tuomioistuimen päätöksellä säilössä pidetyn henkilön heti vapautettavaksi, kun perusteita ei enää ole. Mutta

koskien suomalaista pidätettyä, säilössä pidettävää, joka on tuomioistuinpäätöksellä vankilassa, vaikka poliisi havaitsisi, että perusteita ei ole, asia ei olekaan niin yksinkertainen. Tämä ehdotus on pöydille jaettu. Olen kuullut, että on esiintynyt mm. oikeusministeriön taholla myönteellisyyttä, että sellainen muutos voitaisiin jopa tähän lakiin hyväksyä, mutta palaan siihen myöhemmin.

Herra puhemies! Esittämäni muutosehdotukset ovat perusteltuja eivätkä ristiriidassa ihmisoikeussopimusten säännösten kanssa. Me emme siis puutu pidätysaikoihin vaan tiettyihin muihin seikkoihin.

Suurempi ongelma kuin nämä lainkohdat on se, että poliisin ja erityisesti rikostutkintaa suorittavan poliisin resurssiläisyydet laahavat jäljessä siitä, mitä on jo esitutkintalain säätämisen yhteydessä edellytetty. Juuri tästä syystä on suuri vaara, että esitutkintakoneisto yhä enemmän menettää otettaan rikosten tutkinnassa. Resurssivajasta ja -ongelmaa lisää yhä enemmän myös se, että esimerkiksi Helsingin poliisilaitos joutuu yhä kasvavassa määrin siirtämään tutkijoita ns. spontaanipakolaisten taustoihin liittyvään tutkintaan. Olen juuri eilen keskustellut Helsingin poliisilaitoksella asiasta. Siellä on tietävästi tällä hetkellä 16 tutkijaa siirretty näihin tehtäviin, ja se on pois kaikki Helsingin rikostutkinnasta.

Toinen merkittävä ongelma on, että meillä ei ole toimivaa, siis todella toimivaa, seurantajärjestelmää, joka seuraisi viime vuosien aikana tehtyjen ja nyt tehtävien lakimuutosten vaikutusta rikollisuustilanteeseen siten, että voitaisiin tehdä tarpeeksi nopeasti toimenpide-ehdotuksia asianomaiseen suuntaan. Seurantaryhmiä on ilmeisesti kaksikin, mutta olen kuullut, että toinen näistä ei olisi edes kokoontunut. Tämän olen siis kuullut, tämä on huhupuhetta, mutta tietyltä arvovaltaiselta taholta.

Viime päivien neuvotteluissa hallitusryhmien kesken tätä asiaa on puitu perusteellisesti ja päästy myös sopimukseen, jolla toivon mukaan on vaikutusta myös ensi syksyn budjettineuvotteluihin ja tietysti sitä ennen jo budjetin valmisteluun. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien kannanotto on saatettu myös sekä pääministerin että asianomaisten ministeriöiden tietoon, joskin sekä pääministeri että oikeusministeri

ovat olleet näistä neuvotteluista hyvin tietoisia muutenkin.

Kannanoton mukaan esitutkintalain perusteluissa edellytetyistä 450 esitutkintavirasta vielä perustamatta olevat virat pyritään toteuttamaan viipymättä. Mielestäni se tarkoittaa juuri vuoden 1991 budjettia kuitenkin sillä sisäasiainministeriönkin esittämällä rajauksella, että se tapahtuu olemassa olevien koulutusmahdollisuuksien rajoissa, jonka asian sisäasiainministeriö tietää parhaiten. Kannanoton mukaan myös esille tuomaani seurantajärjestelmää kehitetään pikaisesti siten, että se pystyy nopeasti tuomaan esityksiä toimenpiteistä, jotka ovat välttämättömiä kasvavan rikollisuuden vastustamiseksi.

Herra puhemies! Neuvottelujen tuloksena luovun vastalauseesta ja sen ulkopuolella tekemistäni esityksistä, joiden läpimenoalla täällä suuressa salissa ei olisi ollut mitään mahdollisuuksia erityisesti senkin jälkeen, kun ainakin suuressa valiokunnassa Suomen keskusta vetäytyi tämän lakivaliokunnassa kannattamansa asian takaa.

Toisin sanoen vastalauseesta on minun ja ryhmäni osalta todettavissa: "Siunaus toimitettu. Kiitämme osanotosta!" Sen sijaan edellyttämme, että eduskuntaryhmien kannanottoon liittyvät kohdat toteutetaan aikaisemmin esille tuomallani tavalla budjetin valmistelussa ja budjettineuvotteluissa ensi syksynä. Toisin sanoen: Poliisi saa viimeinkin ne mahdollisuudet, jotka sille on luvattu ja joiden avulla se ehkä jossain määrin pystyy pitämään rikostutkinnan sillä tasolla, mitä tulevaisuuden haasteet edellyttävät.

Lopuksi, herra puhemies, haluan palata vielä 18 a §:n muutosesitykseen, joka on pöydille jaettu. Siinä ehdotetaan seuraavan sisältoistä 3 momenttia 18 a §:ään: "Jos lisäselvityksen yhteydessä käy ilmi, että vangittuna pitämiseen ei ole enää perusteita, vangitsemisvaatimuksen tekijän on ilmoitettava siitä välittömästi tuomioistuimelle, jonka tulee ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin vangitun vapauttamiseksi." Tilannehan on se, että tuomioistuimen tulee viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin, mutta siinä on kuitenkin jälkiläusuuksi siitä, että viimeistään seitsemän vuorokauden kuluessa tai jotakin tähän tyyliin. Poliisin lisäselvitys, joka sisältää sen, että henkilön säilössäpitäminen ei ole enää tarpeellista, saattaa juuttua byrokratian ratkaisiin, jolloin seitsemän vuorokauden aika

tulee päällimmäiseksi. Silloin suomalainen syyttä istuu säilössä, jos tämän tyyppistä lakimuutosta ei ainakin tulevaisuudessa tehdä.

Herra puhemies, täällä valo jo vilkuttaa. Olen lähtemässä. Totean kuitenkin sen, että oikeusministeriökin varmasti tietää sen risti-riidan, mikä on ulkomaalaisen säilöön ottamista koskevassa asiassa. Siellä on varmistettu se mahdollisuus, että jos säilöönottaminen, joka on vahvistettu tuomioistuimen päätöksellä, ei ole enää tarpeellista, poliisi voi suoraan vapauttaa ja vain ilmoittaa siitä tuomioistuimelle, vaikka päätös on ollut tuomioistuimen. Suomalaista koskien ei näin tapahdu, vaan suomalainen istuu jököttää putkassa ja vankilassa niin kauan, kunnes tuomioistuin katsoo asialliseksi — viimeistään kuitenkin seitsemän vuorokauden kuluessa päätöksestään — ottaa asian käsiteltäväksi.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittonimen puheenvuorosta kuului melkoinen ihannoiminen koskien vankeusrangaistuksia, niin kuin olisi takeena siitä, että rikollisuus pienenee, se, että meillä on vankilat pullollaan vankeja. Kuitenkin on aivan selvästi osoittautunut, että vankila ei missään tapauksessa paranna rikollisuutta. Hyvin suuri osa vangeista uusii rikoksensa vankeusrangaistuksen jälkeen. Meillä on Suomessa erittäin suuri prosentti henkilöitä suhteutettuna väkimäärään, jotka todellakin kärsivät vankeusrangaistuksia. On hyvä, jos olemme saaneet tätä lukumäärää alas.

Sen sijaan olen aivan samaa mieltä ed. Aittoniemen kanssa siitä, että on tärkeätä, että voisimme päästä kiinni rikollisuuden vähentämiseen. Lakivaliokunta aikoinaan kirjoitti ponnen, jonka eduskunta omalta osaltaan hyväksyi, joka edellytti 450 virkaa. Olen aivan samaa mieltä siitä, että ne olisi myös saatava melko pikaisesti toteutettua.

Todellakaan vankila ei ole mikään lääke siihen, että rikollisuus häviäisi maasta.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemelle haluaisin todeta, ettei pidätyskynnyksen alentaminen

ratkaisevasti paranna kiinni joutumisen riskiä silloin, kun työvoimatilanne poliisissa on niin huono kuin se tänään on.

Todellisen epäkohdan näet muodostaa se, että raskaista rikospoliisin tehtävistä poliisimiehet hakeutuvat järjestyspoliisin tehtäviin sen johdosta, että molemmissa palkkausluokka on tänään sama. Esimerkiksi Helsingissä on tällä hetkellä rikospoliisipuolella täyttämättä 31 tutkijan virkaa. Tämä minusta on todellinen epäkohta.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun edellinen eduskunta sääti ns. esitutkintalain ja koko sen paketin, joka siihen liittyi, oli käyty pitkät neuvottelut mm. poliisiviranomaisten kanssa siitä, mikä on tarvittava virkojen määrä. Oli käynyt ilmi, että virkoja tarvittaisiin noin 700. Kompromissiksi muodostui se luku, jonka edellisen lakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Rehn mainitsi, 450.

Käsitykseni on, että edellinen hallitus ja myös edellinen eduskunta olivat vakavissaan, kun hyväksyivät mietinnön, jossa edellytettiin näiden 450 viran perustamista. Nyt kuitenkin käy ilmi, että niitä on tähän mennessä saatu vain 205 ja niistäkin osa siitä syystä, että poliisitoimissa työajat ovat lyhentyneet ja on sen vuoksi tarvittu uusia virkoja.

Kun kysyin asiaa sisäasiainministeri Rantaselta eduskunnan kyselytunnilla noin viikko sitten, hän ilmaisi, että puuttuvista 245:stä viimeiset saadaan perustetuksi vasta vuoden 1992 loppuun mennessä.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Eurooppa yhdentyy kovalla vauhdilla. Parhaillaan olemme säätämässä lakia, joka lähti liikkeelle kansainvälisen ihmisoikeussopimuksen velvoittamana. Joudumme vastaisuudessa lähiaikoina tuon tuostakin rukkaamaan vanhentunutta lainsäädäntöämme Euroopan mallin mukaisesti, ja uskon, että ed. Aittoniemi joutuu vielä monesti täällä harmittelemaan ja kenties harmaantumaan, kun ei ajan hengessä halua liikkua mukana. Ymmärrän kyllä Aittoniemen perustelut, ettei hän tässä tapauksessa pyrkinyt pidätysaikoja pidentämään, vaan pidättämisen edellytyskynnyksiä madaltamaan. Hänellä on nähtävästi vielä muistos-

saan ajat, jolloin pelkästään ulkonäön perusteella saatettiin kadulta ihminen pidättää.

On valitettavaa, että Suomessa on vielä poliittisia populistieja, jotka vetoavat kansan rikollisuuden vastaisiin tunteisiin, oikeutettuihin tunteisiin, väärällä tavalla esittämällä asioita, joita ei nyky-Suomessa voida toteuttaa. Kiitän kuitenkin ed. Aittoniemeä siitä, että hän on ymmärtänyt peruuttaa tällä kertaa esityksensä.

Ed. Paloheimon puheenvuorosta olisin maininnut erään huomion. Hän totesi jossain vaiheessa, että poliisit harjoittavat ylimääräistä pamputusta. Onko nyt ymmärrettävä, että ed. Paloheimo hyväksyy ja ymmärtää tietynlaisen esikäsittelypamputuksen mutta ei näitä ylimääräisiä pamputuksia?

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Palaan ed. Aittoniemen esitykseen myöhemmin, mutta yhteen yksityiskohtaan haluan puuttua. Hän antoi sen kuvan, että pöydille jaettu lisäesitys olisi oikeusministeriön kannan mukainen. Näin ei ole asianlaista.

Kädessäni on paperi, jossa oikeusministeriö toteaa, että sen käsityksen mukaan jo muutetut 18 a §:n 1 ja 2 momentit huomioon ottaen laki johtaa nimenomaan tähän tulokseen. Tuomioistuin ei saa jättää ottamatta viikonloppuna esille tämän tyyppisiä vapauttamisasiota. Pakkokeinolain 24 §:ssä on yleinen vangitun vapauttamista koskeva säännös, joka edellyttää, että vangittu on heti vapautettava, jos edellytyksiä ei enää ole. Jos näin ei tapahdu, syyllistytään vakavaan virkavirheeseen. Eli ed. Aittoniemen lisäehdotus on tarpeeton, sinänsä hyvä mutta tarpeeton.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin totean, että muutamat puheenvuorot ovat uskomattoman ala-arvoisia. Minä en nyt halua kohdistaa mihinkään suuntaan arvosteluani.

Haluan myös todeta, että aina jos Suomen maaseudun puolueen taholta esitetään joitakin asioita, ne ovat populismia. Silloin, jos muut puolueet esittävät mitä tahansa, se ei ole populismia, mutta kyllä tietysti meille sopii tämäkin ajattelutapa.

Mitä tulee harmaantumiseen, niin olen tietysti harmaantunut. Lupaavan harmaantumisen keskeytti nopeutuva kaljuuntuminen

aikanaan, mikä on tietysti nolo asia sekä, mutta halusin tähänkin asiaan vastata.

Sitten menen varsinaiseen asiaan. Haluan todeta ed. Björkstrandille, että hän muistaa lakivaliokunnan kokouksessa tänään olleen puhe siitä, että mm. lainsäädäntöjohtaja Törnqvist on ottanut tähän asiaan kantaa ja katsonut, että tämä on asiallinen sellaisenaan. Näin olivat keskustelut lakivaliokunnassa. Minä en tule muutosta esittämään, mutta joka tapauksessa laki jää tässä tapauksessa ontuvaksi. Se on aivan selvä asia, mutta tätä ei haluta nyt ymmärtää, koska lainsäädäntöjohtajat ovat lipsahaneet tässä pahan kerran. Asiasta on puhuttu jopa julkisessa sanassa, niin kuin varmaan ed. Björkstrandkin on lukenut.

Sitten vielä totean ed. Kaliman lausumaan sen, että pidätyskynnyksen alentamisen vaikutus on minimaalisen vähäinen, ja sen vuoksi niissä neuvotteluissa, mitä on käyty, olen ollutkin valmis tarraamaan siihen paksumpaan oljenkorteen eli siihen näkemykseen, jonka eduskuntaryhmien puheenjohtajien välillä solmittu sopimus sisältää.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisi ollut mielenkiintoista kuulla ed. Vähänäkiä jonkinlainen vähän syvällisempi suhtautuminen tähänkin asiaan, mutta en tietenkään odottanut sitä. Ed. Vähänäkillä on varmaan henkilökohtaisia kokemuksia siitä, kuinka poliisi pidättää ulkonäön perusteella ihmisiä kadulla, ja hän on itse näköjään ulkonäön perusteella pidättänyt ihmisiä.

Mitä tulee ylimääräisiin ja alimääräisiin pamputuksiin, niin mielestäni pamputus saattaa poliisille esimerkiksi välittömän hengenvaaran uhatessa olla sallittua ulkonäöstä riippumatta. Sen sijaan siitä, mikä sen yli menee, voidaan ed. Vähänäkin kanssa keskustella.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Äskeeseen debattiin viitaten totean, jotta totuus ei unohtuisi, että käsiteltävänä oleva lakiesitys sisältää sellaisia muutoksia, joita Euroopan yhteistyö edellyttää, aivan kuten täällä todettiin, mutta se sisältää myös muutoksia, joita se ei edellytä, ja nämä ovat ne asiat, jotka on erotettava, kun me tätä lainsäädäntöä muutamme. On ihan eduskunnan asia tai toivon mukaan olisi eduskunnan asia, mutta tässä

tapauksessa on hallituksen asia, muutetaan-ko lakia siinä laajuudessa, että uusi laki ylittää myös nämä vaatimukset. Näin on tehty, mutta silloin ei saa lainsäädännön perusteluiksi ottaa sitä, että Euroopan yhteytymisen vaatii. Se vaatii pidätysaikojen lyhentämisen, mikä on aivan OK, mutta se ei edellytä vangitsemiskynnyksen alentamista. Sen vuoksi ne vastalauseen sisältämät esitykset, joihin täällä on viitattu, olisivat olleet hyväksyttävissä siten, että varaumia ei olisi tarvittu niihin sopimuksiin, joita kansainvälisesti solmitaan. Tämä tosiasia on syytä pitää mielessä, kun keskustellaan tästä ja tulevasta lainsäädännöstä, jota tehdään sen vuoksi, että olemme yhä läheisemmin menossa yhteistyöhön muun Euroopan kanssa.

Edellä olevissa keskusteluissa tuli selvästi esiin myös se, missä vaiheessa ja missä tilassa elämme Suomen poliittisessa kulttuurissa. Meillä hallitus päättää lainsäädännöstä, lain sisällöstä, toisin kuin perustuslaki edellyttää. Meillä perustuslaki edellyttää, että eduskunta harjoittaa lainsäädäntövaltaa yhdessä tasavallan presidentin kanssa ja toimeenpanovalta on hallituksella. Tämä vallanjako on nyt kääntynyt päinvastaiseksi, ja se on eduskunnan oma syy. Kun meille tulee hallituksen esitys, esimerkiksi tämä, joka on nyt käsiteltävänä, silloin hallitus, nimenomaan hallituksen kyseisen alan ministeri, on ratkaisevassa asemassa siinä, minkälainen lain sisältö tehdään.

Juuri tästä syystä ed. Aittoniemi edellä totesi, että neuvottelujen tuloksena hän luopuu tekemistään esityksistä ja sitten toteaa vielä, saadakseen itselleen alibin, että vaikutus olisi vähäinen näillä muutosesityksillä. Hän toteaa, että SMP ei ole populistinen puolue. Miksi hän sitten teki tällaisia ehdotuksia, jos ne kerran ovat vaikutuksiltaan vähäisiä? Silloin on tultava siihen tulokseen, että hän teki ne populismin vuoksi.

Itse näen kuitenkin, että nämä ehdotukset ovat täysin tarpeellisia, jopa välttämättömiä. Myös valiokunnan enemmistö, ne hallituspuolueiden edustajat, jotka hallituksen sane-luratkaisujen mukaan kaiken sokeasti tekevät, ovat tämän saman asian todenneet valiokunnan mietinnön tekstiosassa. Tällä tekstiosalla he puolestaan pyrkivät hankkimaan alibin, tosin laiha sellaisen itselleen.

Valiokunnan kannanotossa todetaan, että "on pyrittävä löytämään hyväksyttävä tasa-

paino toisaalta rikostutkinnan tehokkuuden asettamien vaatimusten ja toisaalta rikoksesta epäillyn oikeusturvan välillä huomioon ottaen myös rikosten selvittämisen tärkeys rikosten uhrien ja asianomistajien kannalta". Esimerkiksi tämä seikka ei tänä päivänä toteudu, ja vielä vähemmän se toteutuu jatkossa rikosten uhrien asianomistajien kannalta. Tänä päivänä jo vangitsemisvaatimuksen tekijä joutuu luopumaan vangitsemisvaatimuksesta sen takia, että etenkin laajoissa jutuissa esitutkinta ei ole valmistunut riittävän ajoissa.

Jatkossa esitutkinnan liian hidas valmistuminen on tosiasia yhä useammin, koska niitä poliisin lisävoimavaroja eli lisävirkoja ei ole annettu, joita on luvattu jo edellisen, vuoden 1989 alusta voimaan tulleen esitutkintapaketin aikana. Silloin luvattiin 450 virkaa, hallitus lupasi ja eduskunta edellytti. Siitä oli 205 virkaa täytetty siihen mennessä, kun asiantuntijakuulemiset olivat valiokunnassa, eli muutama viikko sitten oli 205 virkaa täytetty. Aukko on olemassa, ja epäsuhta virkojen, rikollisuuden ja rikostutkinnan vaatimusten välillä kasvaa entisestään nyt, kun tämä laki tulee voimaan varsin pikaisessa tahdissa. Virkatarve olisi kaikkiaan ainakin 450, ilmeisesti huomattavasti enemmän.

Paitsi että esitutkinta vaikeutuu tämän lain johdosta, laki antaa poliisille myös lisätehtäviä esimerkiksi pidätysajan lyhenemisen takia, jolloin täytyy myös vangitsemista koskevat tuomioistuinpäätökset tehdä neljän päivän kuluessa pidättämisestä. Tämä aika sattuu osittain viikonloppuihin, jolloin tulee jopa viikonloppuaikana kuljettua pidätettyjä tuomioistuimeen vangitsemiskäsittelyä varten. Tämä on myös viikolla ongelmana, koska aina tarvitaan myös kuljettamiseen työvoimaa, nimenomaan poliisityövoimaa siihen käytetään. Siis rikostutkintaan tähän asti käytettyjen poliisien työmäärästä olennainen osa menee jatkossa kuljetustehtävään.

Kaikki tosiasiat puhuvat sen puolesta, että hyväksyttävä tasapaino, jota valiokunta edellyttää mietinnössään, ei ainakaan rikoksen uhrien ja asianomistajien kannalta tule toteutumaan, kun se ei toteudu nytkään, kun tilanne on hieman parempi. Jo nyt esimerkiksi Helsingin poliisissa on suurena ongelmana se, että uhriosapuoli painostaa poliisia, miksi päästetään puukottajat, raiskaajat ja ryöstäjät vapauteen ilman riittäviä perusteita.

Tämä tapahtuu yksinomaan sen vuoksi, että erityisedellytysten tueksi ei aina riittävän nopeasti kyetä hankkimaan riittävän selvää näyttöä. Näin epäillyt saavat edelleen rauhassa jatkaa rikoksia ja siten saavat peittää jälkiään niin, että poliisin rikostutkinnan tulos on yhä kyseenalaisempi.

Mietinnössä todetaan myös, että "rikosten selvittämisprosentti on Suomessa kansainvälisesti korkea, mikä johtuu rikostutkinnan korkeasta tasosta ja siitä, että rikosten tutkinnassa on ollut tarvittaessa käytettävissä myös riittävät pakkokeinot". Valiokunta toteaa sen, että nämä pakkokeinot ovat ihan välttämättömät tehokkaalle rikostutkinnalle. Valiokunnan toteamukset sekä mietinnössä että muutoin aivan selvästi myöntävät sen, että rikosten selvittämisprosentti laskee eli olemme tulossa kansainväliselle tasolle, mutta en ymmärrä sitä, että meidän kansainvälistyessämme tulisi laskea tasoamme millään alueella. Kuitenkin tässä tapahtuu tason lasku aivan selvästi kansainväliselle tasolle.

Lisäksi valiokunta on puuttunut siihen, että hallituksen olisi ollut aihetta ehdotettua laajemminkin selvittää sitä, onko nimenomaan pidättämisen edellytyksiä enää syytä säilyttää yhtä tiukkoina kuin voimassa olevassa laissa. Selvästi tuli esiin se, että olisi perusteita pidättämisen kynnystä laskea nyt, kun pidätysaikakin lyhenee, mutta näin ei tapahtunut ja yksinomaan siitä syystä, että kansanedustajat kulkevat hallituksen talutusnuorassa tiukasti.

Tämä periaate sisältää sen, että kansanedustaja voi kyllä puhua niin paljon kuin vain jaksaa asiasta, eli huutaa saat, mutta liikahtaa et saa. Jos liikahtaa, se merkitsee, että hallitusyhteistyö loppuu siihen. On ilman muuta selvää, että jonkinlainen yhteisymmärrys tulee löytää. Jos kaikissa asioissa oltaisiin erimielisiä, niin silloinhan asioita ei pystyttäisi hoitamaan, niin kuin ne täytyy hoitaa jo kaikkien hallinnonalojen häiriöttömän kulun kannalta. Mutta se ei saa tarkoittaa sitä, mitä se on tarkoittanut viime aikoina, että ei missään saa tippaakaan liikahtaa. Tällainen menettely on omiaan heikentämään eduskunnan arvovaltaa, sen asemaa, ja tässä tilanteessa on aivan turha puhua mistään ja aivan pöyristyttävää jopa vaatia jotain kansanedustajan arvovallan kohentamista. Sen vuoksi on valitettavaa, että kansanedustajat ovat unohtaneet sen kohdan,

että kansanedustajaa sitoo laki, mutta eivät mitkään muut vaatimukset. Nyt on tässä tullut päinvastainen järjestys: Puoluekuri sitoo enemmän kuin muut seikat.

Rikostutkinnan tulevaisuuden synkkyyteen kiinnitti myös sisäasiainministeriön asiantuntija lausunnossaan huomiota ja totesi, että nyt käsiteltävänä oleva muutos heikentää olennaisesti poliisin mahdollisuuksia torjua rikollisuutta ja selvittää tapahtuneita rikoksia ja vaikeuttaa ratkaisevasti esitutkintaa juuri senkin takia, että se lisää tuntuvasti poliisin työmäärää. Asiantuntija totesi edelleen, että selvitystason aleneminen ja rikollisuuden lisääntyminen merkitsevät nykyistä selvästi turvattomampaa yhteiskuntaa.

Tähän suuntaan ja tähän päätökseen eduskunta on nyt tietoisesti sitoutumassa. Nämä haittavaikutukset olisi pystytty estämään paljolti ed. Aittoniemen ja allekirjoittaneen nimellä kulkevassa vastalauseessa, josta nyt SMP on luopunut, mutta poliittinen tahto ei riittänyt näiden vaatimusten täyttämiseen. Koska kristillisen liiton eduskuntaryhmä katsoo, että tasapainon tulee vallita rikostutkinnassa niin, että myös rikosten selvittämistä pystyy entisellään ja että myös uhrien kohtuulliset edut ja uhrien asema turvataan, ehdotankin, että käsittelyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietintöön liitettyyn edustajien Aittoniemi ja Moilanen allekirjoittamaan vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Jos näin tehtäisiin, silloin nämä haitat, joita on jo laajasti tässä keskustelussa käsitelty, poistuisivat suurelta osin, mutta nyt kun tehdään hallituksen esityksen mukaisesti, olemme pakotetut siihen tilanteeseen, että jatkossa meillä on rikollisilla paljon paremmat olot kuin tähän asti ja rikollisuus kasvaa. Sen organisoituneet, liigamaiset esiintymismuodot yleistyvät, ja siten rikollisuus antaa yhä suuremman haasteen poliisille, samalla kun poliisin voimavaroja ei lisätä. Kysymys ei ole yksin poliisin viroista, vaan myös erilaisista atk-laitteista, teknisistä laitteista jne., joissa poliisi kulkee monta kilometriä jäljessä rikollisten laitetasosta.

On todettu myös, että meillä on ollut korkea vankiluku ja että vankila ei ole mikään kasvattava, hyvä paikka. Se on aivan totta. Meidän täytyy tehdä kaikkamme, jotta rikollisuus vähenisi, eli rikollisuuden ennalta ehkäisyä on laajennettava, kehitettävä ja

tehostettava ja etsittävä keinoja, jotka olisivat vaihtoehtoisia seuraamusmuotoja vankeusrangaistukselle. Mutta tosiasiaksi jää kuitenkin se, että meillä aina tulee myös olemaan tietty määrä vankiloita. Näin vankiluvun alentamista ei saa ottaa itsetarkoitukseksi, sillä jos sen teemme, ajaudumme siihen tilanteeseen, missä Hollannissa ollaan, ja siellä rikollisuustilanne on varsin hallitsematon. Tämänhän lakivaliokunta varsin selkeästi totesi opintomatallaan Hollannissa, mutta siitä on jo kulunut sen verran aikaa, että se on unohtunut. Toivon, että tällaista ryhdyttömyyttä, mitä tämän lain käsittelyssä on esiintynyt, ei enää esiintyisi, vaan pystyisimme tekemään sellaista lainsäädäntöä, että rikostutkinta ja uhrien asema otettaisiin huomioon samalla, kun epäiltyjen oikeudet etuudet myös otetaan tasapainoisesti huomioon.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Palaan ed. Moilasan yleisiin käsityksiin myöhemmin, mutta totean, että hän antaa väärän todistuksen valiokunnan työstä, kun hän väittää, että valiokunta ei tee muutoksia hallituksen esityksiin. Todellinen tilanne on — se on todistettavissa — että valiokunta hyvin usein tekee muutoksia hallituksen esityksiin. Se tekee muutoksia silloin, kun suuri yksimielisyys vallitsee siitä, että muutoksia pitää tehdä. Valitettavasti ed. Moilasan kanta ei kuulu enemmistön kantaan. Se ei merkitse sitä, että hallituspuolueiden edustajat eivät ajattele. Kyllä he ajattelevat.

Ed. Kettunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilasan käyttämän puheenvuoron johdosta totean, että kun tämä asia viime tiistaina oli suuren valiokunnan käsittelyssä, siellä ed. Jurva teki esityksen, mutta valitettavasti ed. Moilanen oli poissa suuren valiokunnan kokouksesta (Ed. Moilanen: En ole edes suuren valiokunnan jäsen!) — kristillisten edustaja oli joka tapauksessa poissa, jolloin me vedimme siitä oman johtopäätöksemme, koska emme saaneet asiaa edes äänestykseen.

Toisaalta ilmoitan, että olen osittain syylinen siihen, että pohdiskeltuamme tilannetta tällä viikolla, olen mielestäni antanut ed. Aittoniemelle ja ryhmälle oikeita neuvoja. Me olemme valinneet paremman vaihtoeh-

don kuin tämä. Tässä äänestyksessä todennäköisesti olisi tullut taaksemme ehkä vajaa kymmenen edustajaa kaiken kaikkiaan. Mutta kun nyt asialla ovat kaikki hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat, on sillä kokonaan toisenlainen painoarvo takana. Uskon, että kokonaisedun kannalta katsottuna tämä hallitusryhmien yhteinen kirjelmä, joka velvoittaa hallitusta, on parempi kuin ed. Moilasan tekemä ehdotus. Emme tule kannattamaan ed. Moilasan ehdotusta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan vielä kerran kiittää ed. Moilasta ja hänen ryhmäänsä osanotosta asiassa. Näkemys siitä, että SMP:n eduskuntaryhmä olisi runtattu hallituksen riviin takaisin pakolla, ei pidä paikkaansa. Kysymys oli siitä, että neuvottelut kestivät useita päiviä ja niissä hiottiin sellaista loppuratkaisua, joka tässä tapauksessa on ehdottomasti parempi ajatellen ensi syksyn budjettineuvotteluja ja tilannetta, jossa poliisille pitää saada lisää resursseja, jotta se pystyy rikostutkinnassa toimimaan.

Populismia olisi ollut se, että täällä olisi kovalla äänellä pysytty edelleen siinä tilanteessa ja siinä vaatimuksessa, mikä vastalauseessa on esitetty. Jos se ehdotus olisi täällä, niin kuin ed. Kettunen sanoi, se olisi kaatunut täällä ilman muuta ja erityisesti, kun keskustakin oli jo häipynyt sen takaa. Neuvotteluilla, joita nyt on käyty, on saatu huomattavasti paremmat asetelmat kuin se, mitä tämän lakiehdotuksen ja vastalauseen läpivieminen olisi saattanut tuoda mukanaan. Tulemme jatkossa pitämään huolen, että näistä sopimuksista tietysti täytyy pitää kiinni.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Björkstrandin puheenvuoroa haluan ihan lyhyesti kommentoida. Olen ed. Björkstrandin kanssa samaa mieltä siitä, että vähemmistö ei voi sanella, mitä vähemmistö tekee. Tässähän olikin kyseessä se, että myös hallituspuolueen riveistä oltiin asettumassa tässä asiassa poikkiteloin. Minusta politiikan uskottavuutta heikentää, jos hallitus sisällänsä pakottaa kaikki hallitusryhmät tiettyyn ruotuun. Ymmärrän tiettyjä asioita, jotka ovat niin tärkeitä, missä katsotaan, että pitää olla ehdottomasti yhtä mieltä, mutta en

ymmärrä, että se voi ulottua tämän tyyppiinkin kysymyksiin. Eli enemmän sallivuutta, se tuo politiikkaan lisää uskottavuutta! Ei meitä kaikkia pidä pakottaa samaan muotoihin.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lakivaliokunnan puheenjohtaja totesi, että muutoksia on tehty. Tämän minäkin totesin ihan samalla tavalla kuin hän totesi edellisessä puheessaan: On tehty teknisiä muutoksia. Niitä on toki tehty, kun laki on ollut sen verran puutteellinen, että on tällaista tarvittu.

Ihmettelen vain, miksi SMP teki suuressa valiokunnassa esityksen, jos kerran asia, mikä vastalauseessa oli, ei ollutkaan näin tarpeellinen. Ja mitä merkitystä on millään painoarvolla? Kun saamme pykälät lakiin, niin asia on sillä hoidettu. Ei siinä enää mitään kirjelmiä tarvita. Tässä on käynyt niin, että nyt SMP on ryhtynyt budjettineuvotteluihin eli on tehnyt kauppaa jostakin asiasta ja sillä tavalla luopunut tästä.

Mitä tulee siihen, oliko alun perin vähemmistö tai enemmistö, niin jos hallituskuri ei olisi ollut näin kova ja tätä kysymystä asetettu näin tärkeäksi hallitusyhteistyön jatkumisen kannalta, niin vastalauseessahan olisi ollut mukana muitakin hallituspuolueita. Mutta kun hallituspuolueiden eduskuntaryhmien liikkumavara on niin pieni kuin se tänä päivänä on, niin silloin edustajat katsoivat viisaammaksi toimia näin. Itse asias-tahan on varsin pitkälle yksimielisyys, että rikostutkinnan taso laskee ja rikollisten asema rikostutkintana verrattuna paranee sekä yhteiskunnassa ihmisten turvallisuus vähenee. Tätähän ei ole kukaan pystynyt kiistämään.

Oikeusministeri Halonen: Herra puhemies! Palaan muihin asioihin omassa puheenvuorossani yksityiskohtaisemmin. Mutta keskusteluun siitä, mitkä ovat suhteet hallituspuolueiden ja opposition välillä, haluan todeta ihan lyhyesti, että sehän on luonnollista, niin kuin ed. Moilanen näkee, että hallituspuolueiden kansanedustajat myös ottavat harkinnan jälkeen kantaa. Mutta ei kai siitä seikasta kannata olla mustasukkainen, että hallituspuolueiden välillä on läheisempi yhteistyö kuin hallituspuolueiden ja opposition, tai siitä, että hallituspuolueiden kansanedus-

tajilla on suurempi ja parempi vaikutusvalta myös hallitukseen kuin opposition edustajilla. Tämä on parlamentarismia eikä millään tavoin hallitusmuotomme vastaista.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anttilan puheenvuoron johdosta olisi kovin kiintoisaa tietää, miten hän olisi ratkaissut sen ristiriidan, joka vastalauseen ja muiden Suomen oikeusjärjestyksen pakkokeinojen välille olisi jäänyt, jos vastalause olisi hyväksytty. Varmasti ed. Anttila on tätäkin vakavasti pohtinut.

On myönnettävä, että tässä on tullut valitettava kiire. Olisi toki ollut mielekkäämpää saada sellainen kokonaisesitys, jota nyt valiokunta ponnessaan tai mietinnössään toivoi, jossa olisi perattu kaikki nämä vastalauseet. Minä luulen, että Suomen keskusta olisi voinut tehdä mahdollisesti 70-luvulla, ainakin koko 80-luvun, sellaista avoimempaa politiikkaa, että nämä kysymykset olisi saatu ajallaan ratkaistua, ettei niitä nyt joudu tämä hallitus todella aika kiireesti ratkaisemaan, hyvin pitkälti sen johdosta, että Suomi on ollut hyvin suljettu yhteiskunta siihen asti, kun Suomen keskusta on hallituksessa ollut.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anttila väitti, että jotakuta on pakotettu johonkin. Tämä väittäjä jää täysin ilmaan riippumaan, kunnes hän esittää todisteet tästä. Todellinen käsittely valiokunnassa oli seuraava: Ensin käsiteltiin nämä pykälät ja äänestettiin. Äänin 10—6 hallituksen linja voitti, ja ed. Aittoniemi esitti poikkeavia näkemyksiä. Sen jälkeen SMP kävi neuvotteluja muiden hallituspuolueiden kanssa siitä, onko mahdollista päästä nopeammin ja paremmin niihin toivottuihin lopputuloksiin, joista he kantoivat huolta, esimerkiksi poliisin voimavaroista. He päätyivät sitten toiseen ratkaisuun. Onko tässä mitään pakottamista? Sitä minä en ollenkaan ymmärrä.

Ed. Kettunen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Niin kuin äsken jo mainitsin, niin tiistaisen suuren valiokunnan kokouksen jälkeen me vedimme omat johtopäätöksemme, koska emme siellä saaneet tälle esityksellemme tukea. Totean, että kyllä Kansanedustajan kalenterin mukaan Moilanen, Eeva-Liisa on suuren valiokunnan var-

sinainen jäsen. (Ed. Moilanen: Minkä vuoden kalenteri?) — Tämän vuoden kalenteri. Täällä on sitten vanhentunutta tietoa. Täytyy siellä sitten joku toinen olla kristillisistä mukana, mutta ei kannatusta vain tullut. — Tämä on tosiasia, jonka jälkeen neuvottelut jatkuivat. Niin kuin ed. Björkstrand mainitsi, niin sen jälkeen on syntynyt hallitusryhmien puheenjohtajien kesken parempi ratkaisu, joka nopeammin ja paremmin turvaa poliisien voimavarojen lisäsaannin kuin tämä olisi turvannut. Me SMP:n eduskuntaryhmässä olemme asian käsitelleet ja tulleet siihen johtopäätökseen, että tämä ratkaisu, mikä nyt on syntynyt, on kokonaisuuden kannalta parempi, ja tulemme pysymään sen ratkaisun takana.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mitä ministeri Halonen totesi normaalista parlamentarismista, sen ymmärrän oikein hyvin ja sen, että hallituksessa on yhteistyötä. Täällä on puhuttu, onko pakottamista vai ei. On ihan sama, millä nimikkeellä mitään sanotaan, mutta olen sen verran seurannut läheltä tätä prosessia, että olen nähnyt, että kyllä SMP on runtattu riviin. Jos se ei olisi pakottamista, niin sopii jokin muukin termi.

Mitä tulee tähän valiokuntaedustajaan, edustajamme suuressa valiokunnassa on Fred, joka oli valitettavasi valiokuntamatkalla, virkamatkalla, mutta ei SMP tässä olisi mitään kristillistä liittoa tarvinnut voidakseen pysyä oman vakaumuksensa takana. Nyt sen sijaan kävi niin kuin usein käy, että isot on puheet, mutta vähäiset on teot.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Minäkin kuulun niihin ihmisiin, jotka ovat huolissaan siitä, että rikollisuus Suomessa ja monessa muussakin maassa on lisääntynyt. On hyvin ikävä sellainen kehitys, joka johtaa rikollisuuden ja pelon noidankehään, koska sen jälkeen ihmiset alkavat käyttäytyä tavalta, joka taas oikeuttaa sen rikollisuuden jne. Tällaisia kehityskulkuja on selvästikin ollut nähtävissä. Sen takia tämä kysymys ei ole mitenkään helppo. Tässä joudutaan tasapainoilemaan rikoksen uhrin oikeusturvan ja rikoksesta epäillyn oikeusturvan kanssa.

Kysymys poliisien oikeuksista olisi tavatoman helppo ja yksinkertainen, jos voisi varmuudella luottaa siihen, että poliisit käyt-

tävät oikeuksiaan oikein. Mutta valitettavasti on tavattoman paljon esimerkkejä siitä, että oikeuksia on käytetty väärin. Poliisi on käyttänyt pidätysoikeuksia aivan selvänä pikarangaistuksena, jolla on voitu uhata, kiristää. Pitkillä pidätysajoilla on voitu uhata esimerkiksi sen takia, että asianomainen on kirjoittanut ikävän lehtiartikkelin. Tästä ei tässä vaiheessa enää ole kysymys. Me olemme pidätysaikojen pituuksista samaa mieltä. Epäinhimillisistä 17 vuorokauden pidätysajoista nyt sentään on päästy eteenpäin.

Mutta me tiedämme joka tapauksessa, että tehokkaampi tapa kuin koventaa rangaistuksia tai poliisin oikeuksia on lisätä kiinnijäämisriskiä. Se on tapa, joka lisää sekä rikoksen uhrin että rikoksesta epäillyn oikeusturvaa, se ettei jouduta käyttämään liioiteltuja poliisivaltuuksia, mutta poliisilla on riittävästi voimavaroja. Se tietysti maksaa yhteiskunnalle, mutta kun me nyt olemme niin kovasti eurooppalaisia, yritämme väittää itseämme humaaneiksi ja sivistyneiksi, niin silloin ihmisten oikeusturvasta ja ihmisoikeuksista on voitava myös jotakin maksaa, sillä pelkkä ihmisoikeuksien kunioittaminen ilman, että on valmis uhraamaan asian hyväksi mitään, ei tietenkään paljon paina. Sen takia me todellakin tarvitsemme lisää jalkautettuja poliiseja, mutta emme ainoastaan poliiseja vaan myös esimerkiksi nuorisotyöntekijöitä, sillä usein sellainen nuori, joka jossakin vaiheessa päätyy poliisin asiakkaaksi, olisi sitä ennen paljon aikaisemmin ollut nuorisotyöntekijän palautettavissa oikeille teille.

Me olemme myös rahanahneuksissamme ja säästäessämme rakentaneet sellaisia asuinalueita, missä ongelmissa olevia ihmisiä on keskitetty yhteen ja nuorten sosiaalinen ympäristö on sellainen, että vaatii aika vahvaa luonnetta selvitä siitä hairahtumatta kovin ikäville teille. Näillä alueilla, joita me emme voi enää purkaa emmekä räjäyttää — ehkä sekin tulisi jossain vaiheessa esille — meidän on pakko antaa viranomaisille lisää voimavaroja, sekä nuorisotyöntekijöille että myös poliiseille, jotta siellä sosiaalinen kehitys ja ihmisten kehitys ei johtaisi tielle, josta me sitten näemme ikäviä rikostilastoja.

Arvoisa puhemies! Minäkin olen kyllä sitä mieltä, että on tapauksia, joissa laki aivan selvästi suojaa rikollista ja on tehty vaikeuttamaan yhteiskunnan työtä ja vaikeuttamaan

poliisin työtä ja on ikään kuin rikollisen itsensä kirjoittamaa. Sellaisia lakeja meillä on pankkisalaisuuden ja liikesalaisuuden piirissä, lakeja, jotka törkeästi ja puolueellisesti ovat talousrikollisen puolella yhteiskuntaa vastaan. Toivoisin, että sama skaala toimisi myös taloudellisen tutkinnan puolella, olisi yhtä helppoa päästä katsomaan ihmisen pankkitiliä kuin pidättää hänet viikoksi tai kolmeksi päiväksi.

Herra puhemies! Esityksessä, jota ed. Aittoniemi ei ole tehnyt, mutta jonka ed. Eeva-Liisa Moilanen on tehnyt, on itse asiassa kysymys hyvin pienestä erosta. On kysymys siitä, että ensinnäkin ollaan samaa mieltä siitä, että kun pidätysajat ovat nyt näin lyhyitä, niin tähän lyhytaikaiseen vangitsemiseen ei tarvita niin voimakasta näyttöä kuin Suomessa vangitsemisiin on tarvittu aikaisemmin. Tästä ovat kaikki samaa mieltä. Poliisilta ei voi edellyttää kahdessa päivässä samanlaista näyttöä kuin aikaisemmin, vaan riittää se, että on "syytä epäillä" rikoksesta.

Sitten on kysymys siitä, että meillä tieteenkin periaatteena on se, että ihminen on syytön, kunnes toisin on osoitettu, ja että hän pääsee vastaamaan vapaalta jalalta, ellei ole voimakkaita perusteita toiseen suuntaan. Sen takia minusta on selvää, että se, että rikoksesta epäilty käyttäisi vapauttaan väärin, ei riitä vangitsemisen perusteeksi, ellei todellakin ole jonkinlaista "todennäköistä näyttöä" siitä, että hän käyttäisi vapauttaan väärin ja se asia olisi jotenkin olennaista tutkinnan kannalta. Muuten me olemme taas siinä tilanteessa, että liian helppoa vangitsemista voi käyttää tosiasiallisena rangaistuksena.

Arvoisa puhemies! Minusta hallituksen esitys tältä osin on kohtalaisen hyvä ja vielä parempia ovat olleet ne neuvottelut, joita on hallitusryhmien välillä käyty. Ed. Aittoniemen peräytyminen tässä asiassa ei kovin hyvin istu yhteen sen suuren uhon kanssa, mitä hän tässä ja monessa muussakin asiassa on esittänyt, mutta sen sijaan se on ehkä ollut poliittista viisautta.

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies! Ed. Moilanen on tehnyt ehdotuksen siitä, mikä myös sisältyy hänen vastalauseeseensa, että pidättämisen ja vangitsemisen ns. erityisiä edellytyksiä lievennettäisiin. Kun pidättä-

minen ja vangitseminen voimassa olevan lain mukaan edellyttää, että on todennäköistä, että epäilty pakenee, hävittää todisteita tai jatkaa rikollista toimintaansa, niin vastalauseen mukaan pidättämisen ja vangitsemisen pitäisi olla mahdollista jo, kun on "syytä epäillä" mainitunlaista toimintaa.

Valiokunnan enemmistön mielestä tällaista uudistusta ei ole syytä ottaa harkittavaksi tässä esityksessä tarkoitetun osittaisuudistuksen yhteydessä. "Todennäköisillä syillä" on pakenemis- ja todistustenhävittämisaaran osalta pitkät perinteet Suomen oikeusjärjestelmässä. Kun vangitsemisesta ja pidättämisestä otettiin säännökset lakiin vuonna 1948, niin säädettiin, että vangitseminen ja pidättäminen mm. edellyttävät nimenomaan todennäköisiin syihin perustuvaa epäilyä pakenemisesta tai todisteiden hävittämisestä. Tämä linja sai vahvistusta uudessa, vuoden 1989 alusta voimaan tullessa pakkokeino-laissa. Lain säätämistä edelsi hyvin perusteellinen valmistelu ja eduskuntakäsittely.

Pidättäminen ja vangitseminen rikollisen toiminnan jatkamisvaaran perusteella oli sitä vastoin vanhan lain mukaan mahdollista pelkästään sillä perusteella, että oli "syytä epäillä" tällaista toimintaa. Uudessa esitutkintalaissa vapaudenriiston edellytyksiä tällä perusteella tiukennettiin siten, että edellytetään "todennäköisiä syitä". Tätäkään muutosta ei tehty kevyin perustein vaan perusteellisen harkinnan jälkeen, ja eduskunta hyväksyi silloin yksimielisesti tämän muutoksen.

Uuden esitutkintalainsäädännön vaikutuksista tehdään Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa laajaa tutkimusta, ja oikeusministeriön työryhmä, jossa on myös poliisin edustus, kartoittaa esitutkinta- ja pakkokeinolain mahdollisia muutostarpeita. Lisäksi uudet lait ovat olleet voimassa vasta vähän toista vuotta. Siksi ei ole mitään syytä nyt ilman perusteellista valmistelua kiirehtiä tekemään lakiin sellaisia periaatteellisia muutoksia, joita Euroopan ihmisoikeussopimuksen ratifioiminen ei välttämättä edellytä. Kun täällä on puhuttu painostamisesta, niin tämä ei mielestäni ole asian todellinen tila. Päädyttiin perusteellisen harkinnan jälkeen siihen, että näin perusteellisia muutoksia siis ei ole syytä tehdä. Tältä pohjalta muodostui enemmistön kanta valiokunnassa.

Edustajien Paloheimo, Moilanen ja Aitto-niemi käsitykset perustuvat näkemykseni mukaan ylidramatisoituun mielikuvaan lainuudistuksen vaikutuksesta rikollisuustilanteeseen. Rikollisuuden määrään ja rakenteeseen vaikuttavat lainalaisuudet eivät yksinkertaisesti ole niin yksioikoisia ja suoraviivaisia, että pidätysajan sellainen lyhentäminen, mistä nyt on kysymys, voisi saada aikaan sellaista, mitä nämä edustajat näyttävät pelkäävän. Jos rikollisuus riippuisi näin yksinkertaisista seikoista, niin rikollisuusongelma olisi ratkaistu jo ajat sitten.

Nykyisen lain mukaan vangitsemisvaatimus on pääsäännön mukaan tehtävä viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen virka-ajan päättymistä. Uuden lain mukaan vaatimus on tehtävä viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello 12:ta. Pääsääntöön perustuva aika vangitsemisvaatimuksen tekemiselle lyhenee Suomen ollessa talviajassa peräti neljällä tunnilla ja viidellätoista minuutilla ja kesäaikana kolmella tunnilla ja viidellätoista minuutilla. Nähtäväksi jää, tuleeko lyheneminen näkymään rikollisuuslukuissa.

Voimassa olevan lain mahdollisuus poikkeuksellisesti tehdä vangitsemisvaatimus vasta seitsemäntenä päivänä kiinniottamispäivästä tosin poistuu. Tätä muutosta tavallaan kompensoidaan sillä, että uuden lain mukaan olisi eräin edellytyksin mahdollista pidättää ja vangita, vaikka epäily ei perustu todennäköisiin syihin. Jos epäilty pidätetään ja vangitaan tällä lievemällä perusteella, niin poliisi voi saada viikon lisää aikaa jatkaa tutkimuksia, ennen kuin tuomioistuimien lopullisesti päättää vangitsemisesta.

Itse asiassa siis uusi laki eräissä tapauksissa jopa laajentaa poliisin valtuuksia. Pidätysaika, joka siis tarkoittaa aikaa pidättämisestä vangitsemisen tuomioistuinkäsittelyyn, tosin lyhenee enemmän. Tuomioistuimen pitää uuden lain mukaan ottaa pidätetyn vangitsemisasia käsiteltäväksi jo neljän vuorokauden kuluessa kiinniottamisesta, kun aika voimassa olevan lain mukaan pääsääntöisesti voi olla seitsemän päivää. Tämän ei kuitenkaan poliisin kannalta pitäisi olla kovin oleellista, koska pidättämisen ja vangitsemisen edellytykset ovat lain mukaan samat, mistä taas seuraa, että vangitsemisen edellytysten pitää olla käsillä jo silloin, kun vangitsemisvaatimus tehdään. Niin kuin edellä totesin, van-

gitsemisvaatimuksen tekemisen aika taas ei lyhene juuri lainkaan.

On kuitenkin myönnettävä, että yhdessä suhteessa pidätysajan pituudella on merkitystä. Pitkät pidätysajat helpottavat tunnustuksen saamista epäilyltä, minkä ed. Aittoniemi entisenä vangitsemiseen oikeutettuna virkamiehenä varmasti tietää. Siitä vallitsee kuitenkin, ed. Aittoniemi, laaja yksimielisyys, ettei pidättämistä saa käyttää keinona saada epäilty tunnustamaan tai kertomaan tietyllä tavalla.

Kaiken kaikkiaan minusta tuntuu, että tästä esityksestä käydyssä keskustelussa koko kysymys pidätysajan pituudesta on saanut suhteettomat mittasuhteet. On yritetty aikaansaada sellainen käsitys, että rikollisuuskehitys ja rikosten selvittämisen prosentti muuttuisi epäedulliseen suuntaan, kun pidätysaika lyhenee. Käytäntö kuitenkin viittaa siihen, ettei rikosten selvittäminen mainittavammin perustu pitkiin pidätysaikoihin. Jo ennen uuden pakkokeinolain voimaantuloa, jolloin laki mahdollisti hyvin pitkiä pidätysaikoja, valtaosa pidätyksistä oli lyhytaikaisia, korkeintaan kolmen vuorokauden pituisia. Esityksen hyväksymisellä ei siten voi olla sellaisia dramaattisia vaikutuksia rikostutkintaan kuin eräät edustajat ovat ennustaneet ja täällä salissa väittäneet. Esimerkiksi Ruotsista, missä vuonna 1987 säädettiin lähes identtinen laki, ei ole kantautunut tietoja siitä, että uusi laki olisi vaikeuttanut rikostutkintaa tai lisännyt rikollisuutta.

Äskettäin julkaistu laaja läntisiä teollisuusmaita koskeva vertaileva uhritutkimus on osoittanut, että Suomi kuuluu alhaisen rikollisuuden maihin. Tämän esityksen hyväksyminen ei tule muuttamaan tätä myönteistä kuvaa. Siitä olen henkilökohtaisesti täysin vakuuttunut.

Oikeusministeri Halonen: Herra puhemies! Hallituksen esitys, joka on jo edeltäjäni antama, on vielä nyt täysistuntokäsittelyssä aikaansaanut varsin pitkän ja monivaihtaisen keskustelun.

Ed. Paloheimo aloitti keskustelun vaatimalla kriittistä henkilökohtaista vastuuta edellyttävää käsittelyotetta hallituksen esityksiin. Tämä on hyvä lainsäädäntöperiaate sinänsä. Kuitenkin rikosoikeuden puolella voidaan asettaa ehkä korostetusti esille myös pitkäjänteisyys ja kokonaisvaltaisuus. Tämä

eduskunta, kuten edeltäjänsäkin, on saanut varsin laajoja kokonaisuuksia käsiteltäväkseen, ja epäilen, että erityisvaliokuntien ulkopuolella olevilla kansanedustajilla saattaa olla vaikeuksia koota kokonaisvaltaista kuvaa siitä, mitä nyt on tapahtumassa sekä tuomioistuinlaitoksen että myös esikäsittelyn ja poliisin toiminnan piirissä laajemmaltikin.

Toinen asia sitten on, että pitkäjänteiset muutokset harvoin etenevät rämäköillä puheenvuoroilla ja nopeatempoisuutta vaatimalla. Olisin toivonut, että muun muassa ed. Moilanen olisi nyt malttanut olla täysistuntosalissa, koska mielestäni keskustelu sinänsä hallituksen ja oppositionkin välillä on aina kannatettava.

Ed. Paloheimolle haluaisin todeta, että rikosoikeudelliset seuraukset ovat sinänsä vain yksi keino vastustaa yhteiskunnan kannalta epätoivottavaa kehitystä. Uskon, että hän aikaisemmasta työ- ja kokemustaustastaan tietää tämän varsin hyvin. Yhtä vahvoja tai jopa vahvempia keinoja saattavat monissa tapauksissa olla taloudelliset seuraamukset, sosiaalipoliittiset keinot tai opetushallinnon käyttäminen samaan toivottuun tavoitteeseen.

Kokonaisvaltainen ote on erittäin tärkeä myös rikosoikeuden kannalta. Yhteiskunta muuttuu, ja rangaistusjärjestelmän tulee tietyksi muuttua sen mukaisesti, sekä seuraamukset sinänsä että myöskin niiden kohdentuminen ei-toivottaviin tekoihin. Mielestäni tästä asiasta me olemme olleet laajalti ottaen yhtä mieltä. Kuitenkin nyt käsittäakseni kysymys on siitä, miten valittu rangaistusseuraamus käytännössä toteutuu.

Ed. Paloheimo esitti epäilyn, että säädetystä seuraamuksesta ei aina käytännössä pidetä kiinni. Hän esitti eräänlaisen domino-teorian, että jos tämä tasapaino järkkyy, niin saattaa olla, että teko, josta on säädetty rangaistus, ei esimerkiksi poliisin resurssien vuoksi tulekaan selvitetyn, ja tätä kautta yleistyy käsitys siitä, että teosta ei jouduta kiinni. Tätähän myös ed. Kalima toi esiin.

Tähän voi olla muitakin syitä. Suomessahan on tapahtunut jossain määrin, huomattavasti kuitenkin miedommin ja vähemmän sensaatiohakuisesti, samantapaista kehitystä, kuin ed. Paloheimo toi esille, esimerkiksi juopumuksen, pysäköintirikkomuksen tai maksutta matkustamisen osalta. Näissä kaikissa tekijöissä, jotka olivat sinänsä hyvin

yleisiä rikkomuksia vanhojen rangaistussäännösten aikana, oli myös vaikuttamassa se, että yleinen oikeuskäsitys ei enää pitänyt niitä varsinaisina rikoksina. Voin hyvin sanoa omana kantanani, että sekä juopumuksen että pysäköintirikkomusten osalta näkee kuitenkin selvästi, että ne korvaavat yhteiskunnalliset toimenpiteet, joita olisi tullut saada, eivät ole toteutuneet kaikilta osin riittäväällä tavalla.

Mielestäni kuitenkin tilanteessa, mitä hallituksen esitys pitää esillä, ei ole sellaisia tekijöitä, jotka johtaisivat ed. Paloheimon esille tuomiin epäilyksiin, vaan asetun hyvin voimakkaasti ed. Björkstrandin kannalle siitä, mitkä ovat hallituksen esityksen mahdolliset vaikutukset.

Ed. Aittoniemi toi esille poliisin toiminnan. Myönnän avoimesti, että eduskunnassa oikeusministeriön taholta on tietysti aina hieman kaksitahoista ryhtyä arvioimaan poliisin työtä. Minulle itselleni on ollut erittäin tärkeää, että nimenomaan poliisi ja tuomioistuinlaitos, mutta myös muut yhteiskunnan edustajat voisivat toimia yhteistuumin ja toinen toistensa näkökulmia kunnioittaen eikä niinkään toinen toistaan arvostellen. Sen vuoksi haluankin tuoda esille vain sen, että poliisin resurssikysymys on sinänsä tärkeä ja minullekin tuttu asia. Voin vakuuttaa omalta puoleltani, että ministeri Rantanen on, sanoisin, jopa raivoisasti taistellut näiden resurssien puolesta koko hallituksen toimintakauden ajan. Uskon, että hän sinänsä pitää nyt tapahtunutta kehitystä sekä hallituksessa olevien eduskuntaryhmien yhteisen toiminnan osalta että nyt muutoin käydyn keskustelun osalta täysin tavoitteidensa mukaisena.

Toinen kysymys on sitten se, että pelkät virat eivät tietysti tuo ihmisiä, palkkaus on toinen kysymys, koulutus on kolmas, jotka aivan asianmukaisella tavalla on nyt otettu huomioon. Ilmoitan myös saaneeni jo kyseisen keskustelussa olleen kirjeen omalle kirjoituspöydälleni.

Ed. Aittoniemi otti esille myös ulkomalaisasian. Tässä kohden mielestäni on erittäin myönteinen kehitys se, mitä on suunniteltu ulkomaalaisten maassaoleskeluluvan myöntämisen ja siihen liittyvien tutkimusten desentralisoimisen suhteen siten, että jatkossa tehtävät eivät kohdistuisi pelkästään pääkaupunkiseudulle ja mahdollisesti sen lähialueil-

le, vaan että tätäkin voitaisiin ottaa hieman laajemmin käsittelyyn.

Ed. Moilaselle olen omalta osaltani jo vastannut, että mielestäni on varsin ymmärrettävää, että hän on ärtynyt siitä, että hallituspuolueiden välillä vallitsee sopu. Se on sallittava oppositiolle. Mutta toisaalta ei myöskään kuulostanut oikein luontevalta vaatia kuria ja järjestystä siihen, että hallituspuolueen kansanedustaja olisi uskollisempi oppositiopuolueen kansanedustajalle kuin omille hallitusyhteistyötovereilleen. Mutta ymmärrän, että on inhimillistä olla pettynyt. Kuitenkin uskon, että hänen pettymystään varmasti lieventää se, että me olemme vieneet käsittääkseni myös hänelle tärkeitä asioita eteenpäin.

Haluun vielä todeta sen, että tiukan Montesquieu-läisen vallanjako-opin mukaan ei myöskään kansanedustajien pitäisi olla mukana lainvalmistelutyössä tai täytäntöönpanotyössä. Hyvin monet täälläkin olevista edustajista ovat tässä mukana, ja se on mielestäni täysin hyvä suunta. Erilaiset neuvottelukunnat ja komiteat, joissa kansanedustajien monipuolista kokemusta käytetään rinnan muiden asiantuntijoiden kanssa, on hyvä ja modernin yhteiskunnan osoittama esimerkki.

Mitä tulee ed. Björkstrandin puheenvuoroon, totean lyhyesti, että voin onnitella häntä siitä, että monivaiheinen ja monilta osin varmasti syvää paneutumista vaativa työ on nyt takanapäin ja nähdäkseni sellaisessa yhteistyössä, joka takaa myös vielä käsiteltävänä olevien ja tähän liittyvien asioiden tasapuolisen käsittelyn.

Toivon myös omalta osaltani, että mm. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen työhön tulee lakivaliokunnan kanssa tilaisuus jatkossa yhdessä tutustua ja katsoa, mitä sen työssä olisi sellaista, mitä voitaisiin käyttää muiden muassa ed. Aittoniemen ja ed. Björkstrandin esille ottamien kysymysten selvittelyyn. Uskon, että myös rikoksen torjunnan neuvottelukunta on paikka, jossa nämä asiat voivat omalta osaltaan edetä.

Olen, arvoisa puhemies, tyytyväinen siihen, että hallituksen esitys on edennyt näiden kaikkien vaiheiden jälkeen jo lähes äänestämiseen toisessa käsittelyssä.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri käytti aika suu-

ren osan puheenvuorostaan kommentoidakseen minun puheenvuoroani, mistä syystä vastaan siihen.

Olemme yhtä mieltä siitä, että näissä kysymyksissä pitäisi tavoitella pitkäjänteisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta, jota ymmärtääkseni ainakin omassa puheenvuorossani yritinkin tavoitella. En ole huolissani siitä, että Suomessa ei juopumuksesta, pysäköinnistä tai pommilla ajosta poliisi käy kimppuun. Minä en edes ole huolissani siitä, että poliisi ei aja takaa graffitien piirtäjiä, pieniä ilkeikkokijöitä yömyöhällä, enkä esimerkiksi pienestä salakuljetuksesta, joka kuuluu samaan kategoriaan, jossa on jouduttu tilanteeseen, jossa ei enää asiaa valvota, vaan siitä on tullut tavallaan yleisesti hyväksyttävä.

Sen sijaan, kuten mainitsin, en pidä sitä myönteisenä, jos suomalainen yhteiskunta syystä tai toisesta vähitellen ajautuisi sellaiseen tilanteeseen, joka joissakin Euroopan kaupungeissa on nähtävissä, toistan sen, esimerkiksi vain, että autoa ei voi jättää keskelle kaupunkia päivälläkään niin, että siellä on ... (Ed. Andersson: Ei pidä tuoda autoa keskustaan!) — Siitä olen samaa mieltä, mutta siitä huolimatta en hyväksy sitä, että ikkunoita rikotaan. — Se on prosessi, josta ei ole paluuta. Kun joudutaan johonkin tiettyyn tilanteeseen, sitä ei voi enää palauttaa. Tämä on kaikkien tiedossa. Sen tähden olisin toivonut viisautta ja varovaisuutta, kun edetään tässä, ja tarkkailua sillä tavalla, että olisi jatkuvasti tarkkailtu, mihin tämä kaikki oikeastaan johtaa.

Olen samaa mieltä ministeri Halosen kanssa siitäkin, että rikosoikeudelliset keinot ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Paloheimo!

Ed. Almgren: Rouva puhemies! Ei kristillisen liiton eduskuntaryhmä näe tai-vaanrantaa myrskypilvien peittämänä eikä täynnään salamoita. Ei siitä ole kysymys. Kuljemme kuitenkin avoimin silmin ja näemme ne uhkatekijät, joihin ed. Moilanen puheenvuorossaan kiinnitti huomiota. Olen myös täysin vakuuttunut siitä, että suomalainen yhteiskunta on perusteiltaan varsin vahva ja me kestämmme paljon. Mutta sen vahvaa selkärankaa ei pidä rasittaa sen kaltaisilla asioilla, jotka heikentävät senkestokykyä turhan tähden.

Kun olemme liittyneet Euroopan neuvostoon, olemme myös sitä mieltä, että on ihmisoikeussopimukseen yhdyttävä, ei kuitenkaan yli sen, mitä se vaatii.

Kannatan ed. Moilasan tekemää ehdotusta käsittelyn pohjasta.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Pyrin paikaltani sanomaan muutamat asiat, jotka ovat jääneet vielä painamaan.

Ensinnäkin totean ed. Björkstrandille, että jos teidän viimeksi käyttämäne puheenvuoron johdosta vastaisin jokaiseen kohtaan, tämä istunto ei päättyisi ennen puoltayötä, ja sen vuoksi katson, ettei se ole tarpeellista. Yhtenä esimerkkinä siitä on jo se, että ed. Björkstrand sitkeästi antaa ymmärtää, että me olisimme vastustaneet pidätysaikojen lyhentämistä. Me emme vastusta pidätysaikojen lyhentämistä. Olen sanonut sen moneen kertaan, ja se näkyy vastalauseesta. Kysymys on nimenomaan muusta asiasta.

Mutta koska me ajattelemme niin eritavalla, ed. Björkstrand, meillä on siviilipuolen kokemus ja elämännäkemyserilainen, me emme tästä asiasta varmasti koskaan pääse yhteisymmärrykseen eikä ole tarpeenkaan. Sen takia tätä keskustelua ei kannata jatkaa.

Haluan todeta vielä kerran, että meitä ei ole runtattu hallituksessa pakolla riveihin, eikä se olisi ollut mahdollista. Meille on siinä vaiheessa, kun tilanne on mennyt neuvotteluihin, tarjottu tietynlaista sopimusta pohjaksi, ja me olemme siitä neuvottelleet ja päässeet siihen sopimukseen, jonka kaikki hallituspuolueiden ryhmänjohtajat ovat allekirjoittaneet ja jonka pitäisi olla suhteellisen vahva paperi ensi syksyn neuvotteluja varten.

Me olemme oikeastaan tyytyväisiä siihen, että muut hallituspuolueet ovat tällaisen pienen hallituspuolueen katsoneet niin tärkeäksi omissa riveissään, että ovat lähteneet antamaan periksi tässä tärkeässä asiassa. Se on hyvin tärkeätä. Olemme hirmuisen tyytyväisiä. On mukava lähteä lomalle näin rinta pystyssä, vaikka puoliksi kaljuna tai harmaantuneena.

Samalla haluan todeta myös sen, ministeri Halonen, että keskustelu on koko ajan ollut hallituspuolueissa maltillista näistä asioista, myöskin neuvotteluissa, hieman kireän tuntuista. Myös ministeri Halonen samaten kuin pääministeri Holkeri tietävät, mistä on neuvoteltu, ja tietävät varmasti lopputuloksen.

kin, vaikka se olisikin jossakin pöydällä. Tämä on selkeä paperi, ja siitä ei päästä mihinkään. Siitä pidetään lujasti kiinni ensi syksyn budjettineuvotteluissa.

Ed. Suominen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies! En puutu sisältökysymyksiin enää, mutta jotta ei jäisi epäselvyyttä siitä, mihin 450 viran pyyntö perustuu, niin totean, että mietinnössäkkin on selkeästi todettu, siis kaikkien hallituspuolueiden ja myöskin opposition edustajien toimesta, että edellytämme, että nämä 450 lisävirkaa saadaan, ja pidämme sitä välttämättömänä, jotta poliisin toiminta turvataan aikaisemmin edellytetyllä tavalla. Meidän oli siis helppo yhtyä maaseudun puolueen esittämään toivomukseen, ja se on tietysti nyt ponnekkaammin tullut esille tässä keskustelussa.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Niinistö jokin aika sitten vastauspuheen-vuorossaan kaatoi keskustan niskaan sellaisen syytöksen, jonka haluan nyt torjua. Ed. Niinistö totesi, että kokoomus ja tämä hallitus on joutunut nyt tekemään tällaisia lainsäädäntömuutoksia, kun keskusta niitä ei aikanaan ole tehnyt. Tähän haluaisin todeta lyhyesti, että tämä hallitus toimii nyt neljättä vuottaan. Toki jo tässä ajassa kokoomus ja hallitus olisi ehtinyt huomattavasti aikaisemmin tuoda esitykset tänne, jotta ei tarvitsisi valittaa alituista kiirettä ja sitä, että nyt on pakko mennä tavallaan yli siitä, missä aita on matalin.

Oikeusministeri Halonen: Arvoisa puhemies! Olisin vielä ed. Paloheimon puheen-vuoroon viitaten todennut, että keskustelua varmasti tästä teemasta on hyvä jatkaa. Toinen asia sitten on, että minä todella omalta puoleltani toivon, että ed. Paloheimo keskustelisi myös ryhmätoverinsa ed. Soininvaaran kanssa. Tästä voisi tulla huomattavasti monipuolisempi keskustelu sitä kautta.

Viisautta ja varovaisuutta on varmasti noudatettu, niin kuin on toivottukin, mutta toisaalta on myöskin hyvin nähtävissä se, että eräissä Euroopan maissa on käytetty ns. hyvin tiukkaa linjaa, joka ei ole tuonut sitä

kansalaisten turvallisuutta, mitä olisi toivotu. Tässä mielessä pohjoismaiselta linjalta suomalaisella mallilla on hyvä jatkaa eteenpäin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Moilanen ed. Almgrenin kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Moilasan ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 113 jaa- ja 3 ei-ääntä; poissa 83. (Koneään. 1)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 luvun 3 §.

Keskustelu:

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Moilasan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Moilasan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 110 jaa- ja 3 ei-ääntä; poissa 86. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

1 luvun 8 §.

Keskustelu:

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Moilasan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Moilasan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 110 jaa- ja 3 ei-ääntä; poissa 86. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

1 luvun 9, 13, 14, 18 a, 19, 21, 25, 27 ja 28 a §, luvun otsikko, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 225/1989 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 20

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotukset laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 23

Lakivaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 22

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 243/1989 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7

Suuren valiokunnan mietintö n:o 23

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 4

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 24

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamiseksi. Tässä yhteydessä on mielestäni aiheellista ja paikallaan kiinnittää muutamalla sanalla huomiota siihen, mitä Postipankin toiminoissa näyttää olevan tapahtumassa. Postipankkihan on ryhtynyt tai vähintäänkin ryhtymässä toimenpiteisiin, joiden ydin on se, että Postipankin palveluita vähennetään 1 000—2 000 toimipaikasta eri puolilta maata. Tähän kaikkeen Postipankilla on lakien

sille täysin valtuuksin suomat oikeudet ja mahdollisuudet.

Minusta tässä yhteydessä on kuitenkin välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, miten Postipankki on toiminut, mitä varten se on syntynyt ja minkälaisia tehtäviä sille on annettu hoidettavaksi. Olen ymmärtänyt, että Postipankki on hoitanut — ja tietynlaisena velvoitteena ainakin ajatuksellisesti on ollut se, että se hoitaa — sellaisia yhteiskunnallisesti merkittäviä tehtäviä, jotka välttämättä eivät liiketaloudellisesti ole kovin tuotavia, eli pitää postipankkiliikennettä yllä liiketaloudellisesti kannattamattomilla alueilla eri puolilla periferiaa, eri puolilla Suomen niemeä.

Vastavuoroisesti valtiovalta on antanut tiettyjä privilegioita, erioikeuksia, Postipankille valtion maksuliikenteen osalta. Postipankki hoitaa valtion maksuliikenteen tunnetusti. Postipankki hoitaessaan valtion maksuliikennettä, joka ei ole sivumennen sanoen kovin vähäinen, saa tästä työstä korvauksen, joka vastaa omakustannusperusteista korvausta. Tällä hetkellä se ei näin ollen pysty kovin suurta bisnestä tekemään tuon rahaliikenteen hoitamisesta. Mutta asiakassuhteet, pr ja muu, mikä tästä seuraa, ovat selvä etuus Postipankille muihin pankkiryhmiin verrattuna. Postipankki saa siis — väitän näin — etuoikeuksia, privilegioita, voidessaan yksinoikeutetusti hoitaa valtion maksuliikennettä tällä hetkellä.

Vastaavasti Postipankin rooliin kuuluu myös valtion kassavarojen sijoitustoiminnasta huolehtiminen ja tämän liiketoiminnan pyörittäminen. Tämä liiketoiminta ei ole kovin vähäistä, koska nämä sijoitukset ovat usean miljardin markan mittaisia keskimäärin. Postipankki saa totta kai oman provisionsa tämän toiminnan pyörittämisestä.

Väitänkin siis, että Postipankki valtion rahaliikenteen, maksuliikenteen, hoitajana ja kassavarojen sijoitustoiminnan hoitajana saa sellaisia etuuksia, joita muut rahalaitokset eivät tällä hetkellä saa. Tämä on ollut ymmärrettävää ja perusteltavissa mielestäni tähän saakka juuri sillä, että vastavuoroisesti Postipankki on hoitanut laajan konttoriverkonsa avulla mainittua yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa. Mutta jos, niin kuin nyt näyttää, Postipankki on luopumassa tästä yhteiskunnallisesti merkittävästä toiminnasta, muuttumassa muiden liikepank-

kien luonteiseksi pankiksi, menemässä vielä pörssiin, niin kuin kaikki hyvin tiedämme, on tämän jälkeen kysyttävä, miksi Postipankille tulisi sallia minkäänlaisia privilegioita valtion maksuliikenteen tai valtion kassavarojen sijoitustoiminnan suhteen.

Arvoisa puhemies! Minä pidän ihan hyvänä, että pankkivaliokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota ja liittänyt varovaisen huomautuksen mietintöönsä. Toivon kuitenkin, että kaiken tämän jälkeen, mihin Postipankki on ryhtynyt, asiaan kajottaisiin myös hallituksen puolelta vakavasti ja tuo periaatteellisesti tärkeä kysymys arvioitaisiin uudestaan, ansaitseeko Postipankki minkäänlaisia privilegioita enempää valtion maksuliikenteen kuin myöskään kassavarojen sijoitustoiminnan hoitamisessa.

Ed. Laine: Rouva puhemies! En ole mustasukkainen siitä, että Postipankilla on joitakin sellaisia etuoikeuksia, joihin ed. Pekkarinen äsken viittasi. Päinvastoin sekä tämän että seuraavan asian kohdalla eduskunta ilmeisesti yksimielisesti on hyväksymässä ne ehdotukset, jotka merkitsevät Postipankin toiminnalle tähänastistakin parempia edellytyksiä.

Mutta haluan tässä yhteydessä kiinnittää huomiota juuri samaan asiaan, josta ed. Pekkarinen äsken puhui, eli Postipankin suunnitelmiin lopettaa postipankkitoiminta 1 900 postitoimistossa, mikä tulee käytännössä johtamaan siihen, että nimenomaan maaseudulla pienten kylien asukkaat tulevat kärsimään palvelujen heikentämisestä. Tässä yhteydessä haluan toistaa demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän kantana, että koska haja-asutusalueiden peruspalvelujen lakkauttaminen lisää alueellista eriarvoisuutta ja edesauttaa maaseudun tyhjentymistä, hallituksen tulee toimia siten, että postilaitos osaltaan säilyttää yhteiskunnalliset peruspalvelut maaseudulla. Meidän mielestämme haja-asutusalueiden postitoimistojen toiminta voitaisiin turvata laajentamalla niiden toimintaa esimerkiksi monipalvelupisteiksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi Postipankki Oy:n investointirahastosta annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 10

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 2

Suuren valiokunnan mietintö n:o 25

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 13

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 7

Suuren valiokunnan mietintö n:o 26

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Olen perusteellisemman puheenvuoron tästä päivähoitolain muutoksesta käyttänyt jo ensimmäisessä käsittelyssä, joten en käy toistamaan niitä asioita, mutta tässä yhteydessä haluan lukea vain kansanedustajille eilen toimitetun kirjeen, jonka allekirjoittajina ovat Lastentarhanopettajaliitto, Terveystieteiden tutkimuskeskus (Tehy), Kunnallisten työntekijäin ja viranhaltijain liitto (KTV), Sosiaalityöntekijäin Liitto ja Kunnallisvirkamiesliitto eli kaikki päivähoitoalan ammattijärjestöt.

Ne toteavat kirjeessään ensinnä myönteisenä sen, että "sosiaalivaliokunta painotti muistiossaan järjestöjen mukanaolon tärkeyttä päivähoiton alemman asteisten säännösten valmistelutyössä". Tämä on tärkeää jatkossa, koska tähänastinen mukanaolo ei vastannut sitä, että ne olisivat päässeet todella vaikuttamaan asioihin. Tärkeää on, että jatkossa heidän mielipiteitään myös kuullaan ja myös niin, että niille annetaan arvoa.

Päivähoitoalan ammattijärjestöt toteavat olleensa kuultavana sosiaalivaliokunnassa ja jatkavat kirjeessään: "Hallituksen eduskunnalle tekemän esityksen perusteluissa todetaan, että lainmuutosesitys perustuu päivähoiton kehittämistyöryhmän muistioon marraskuulta 1989. Muistiossa ei mainita, että ammattijärjestöt irtaantuivat työryhmän esityksistä." Järjestöt esittävät edelleen, että "päiväkotien lapsiryhmät ja henkilöstörakenne säädetään päivähoitoasetuksella toistaiseksi sen nykyisessä muodossa" ja että "perhepäivähoidon tulee olla enintään kahden hoitoryhmän" — eli siis kahdeksan lasta ja kaksi aikuista — "muodostama yksikkö. Päiväkotihoidolla ja perhepäivähoidolla on oma erityinen arvonsa, mutta päiväkotihoidon ja perhepäivähoidon rajaa ei saa sotkea, ja esittämäämme suuremmissa lapsiryhmissä se tapahtuu." Siksi he esittävät kohteliaimmin, että kun asiaa käsitellään, kansanedustajat ottaisivat huomioon päivähoiton asiantuntijoiden esittämät kannanotot.

Sosiaalivaliokunnassa esitimme, että näin olisi tapahtunut, mutta valitettavasti siinä tilanteessa valiokunnan jäsenet eivät olleet valmiit näin tekemään. Osittain valiokunnan jäsenten keskuudessa on selkeä erimielisyys tästä asiasta, mutta en mitenkään voi uskoa, että kaikki sosialidemokraatit ottavat sen kannan, minkä sosiaalivaliokunnan eräät sosialidemokraatit asian käsittelyn yhteydessä ottivat. Sen vuoksi vetoan erityisesti sosialidemokraatteihin, että he antaisivat kannatuksensa näille lausumille, joita esitän, jotka perustuvat nimenomaan päivähoitoalan ammatillisten järjestöjen sosiaalivaliokunnassa esittämiin kannanottoihin ja siis myös kaikille kansanedustajille lähetettyyn vetoomukseen. Jotta tämä asia toteutuisi, tulisi valiokunnan mietinnön kuudetta kappaletta muuttaa.

Ehdotan, että se hyväksyttäisiin lausuman muodossa ja kuuluisi seuraavasti — tai oikeastaan luen vain osan, koska tässä esitetään ainoastaan sanaa "edellyttää" sanojen "pitää tärkeänä" sijasta elikkä tästä tulee hallitusta velvoittava ponsi. Toisaalta ehdotetaan yhden lauseen poistamista. Valiokunnan mietintöön jätetyssä muutosehdotuksessamme ehdotamme nimenomaan sitä, että perhepäivähoidossa voi olla kaksi ryhmää, siis samanaikaisesti enintään neljä lasta päivähoitajan omat alle kouluikäiset lapset mukaan luettuna, ja lisäksi hän voi osapäiväisesti hoitaa yhtä esiopetusta saavaa tai koulunkäyntinsä aloittanutta lasta. Jos on hoitajia kaksi, nämä luvut ovat vastavasti kahdeksan ja osapäivähoidossa kaksi esiopetusta saavaa tai koulunkäyntinsä aloittanutta lasta. Mutta mahdollisuutta 12 lapsen ja kolmen hoitajan ryhmiin ei hyväksyttäisi.

Ehdotan, arvoisa puhemies, että sosiaalivaliokunnan mietinnön perustelujen kuudes kappale hyväksyttäisiin siinä muodossa, kuin on ehdotettu mietintöön jätetyssä vastalauseessa.

Toisena muutosehdotuksena meillä on viidennen kappaleen ensimmäinen virke. Ehdotan, että se kuuluisi näin: "Eduskunnan käsityksen mukaan on tärkeää, että lain 5 §:n suomen valtuutuksen perusteella päivähoitoasetuksella säädetään tarkemmin päiväkodissa ja perhepäiväkodissa hoidettavien lasten ja henkilöstön määrästä ja kelpoisuusasetuksella henkilöstön kelpoisuusedellytyksistä." — Siis tällä on nimenomaan haluttu ottaa kantaa siihen, että kelpoisuusasetuksessa säädetäisiin kelpoisuusedellytyksistä juuri sen vuoksi, että taattaisiin riittävän koulutuksen omaava henkilökunta kaikissa päivähoitomuodoissa.

Arvoisa puhemies! Kuten jo totesin, olen perusteellisemman puheenvuoron tästä asiasta käyttänyt aiemmin, joten tässä vaiheessa teen nämä ehdotukset.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Minä kannatan ed. Stenius-Kaukoson tekemiä ehdotuksia.

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Haluan ed. Stenius-Kaukoselle todeta, että valiokunnassa jaettiin sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu asetusuunnos, jossa todetaan,

että ”kun perhepäiväkodissa hoidetaan useampaa kuin kahdeksaa kokopäivähoidossa olevaa lasta, tulee yhdellä hoitajalla olla päiväkodin hoito- ja kasvatustehtävissä olevalta henkilöltä edellytetty ammatillinen koulutus”. Olen varma, että näin varmaan tulee myös tapahtumaan ja että kun tätä asetusta edelleen jatkovalmistellaan, niin siinä tulee olemaan myös alan ammatillisten järjestöjen asiantuntemus mukana, niin kuin valiokuntakin toivoo.

Mielestäni valiokunnassa ei pidä antaa ehdottoman yksityiskohtaisia, tarkkoja ohjeita ja määräyksiä esimerkiksi sellaisista asioista kuten siivous- ja ruokapalvelusta ja vaatetuspalvelusta, mihin on viitattu vastalauseessa. Paikalliset olosuhteet pitäisi voida joustavasti ottaa huomioon. Nythän ryhmäperhepäivähoidosta on useita kokeiluja ollut meneillään, ja sosiaalivaliokunta esimerkiksi Lapin-matkallaan Sodankylässä sai tutustua tällaiseen. Siellä oli 12 lasta, ja kovasti toivottiin, että tämä joustavuus edelleen säilyy. Samoin Kouvolassa on tällainen kokeilu, jossa on myös 12 lasta, ja siellä on erityisesti myös viikonloppu- ja yöhoitoa annettu; myös valiokunta toivoo mietinnössään tähän asiaan kiinnitettävän erityistä huomiota.

Arvoisa puhemies! Katsonkin, että tämä lakiesitys on erinomainen antaessaan todellisia valinnan mahdollisuuksia päivähoidossa.

Ed. Säilynoja: Arvoisa puhemies! Sen varmistamiseksi, että todella näin tapahtuisi, niin kuin asetusluonnoksessa edellytetään, olisi oikein ja kohtuullista, että eduskunta todella lausuisi yhteisesti mielensä tämän asian puolesta. On nimittäin käynyt niin, että joskus on esitetty valiokunnassa asetusluonnos, joka ihme kyllä on jossakin mutkassa muuttunut aivan toiseksi. Tämän asian estämiseksi olisi hyvä nyt, että koko eduskunta olisi ed. Stenius-Kaukosen esittämän vaihtoehdon kannalla.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukosen erityisesti kiinnitti huomiota sosiaalidemokraattien käyttäytymiseen tässä asiassa. Hänen esittämänsä näkökannat sinänsä ovat minusta ihan oikeasuuntaisia ja hyviäkin — jos hänellä olisi aikaa tämä positiivinen sanonta kuunnella — ja nämä on saatettu valmistelevalle ministeri Hämäläisen tietoon. Kun valmistelu on sosiaalidemok-

raattien käsissä, emme ole tässä halunneet sillä tavoin olla määräämässä, mitä tehdään. Kun ei se valiokunnassa saavuttanut riittävää yksimielisyyttä, niin asiassa luotamme ministeri Hämäläiseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukosen ed. Sepäsen kannattamana ehdottanut, että mietinnön perustelujen viidennen kappaleen ensimmäinen virke ja kuudes kappale hyväksyttiin vastalauseen mukaisina.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Lopuksi on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 67 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 115. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 2 ja 7 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 27

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 27

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotukset laeiksi eläkesäätiölain ja avustuskassalain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 19

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 28

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotukset laeiksi sotilaskurinpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 100/1989 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 19

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Löyttyjärvi: Arvoisa puhemies! Tämän asiakokonaisuuden käsittelyn yhteydessä on käynyt selville se, että olemme itse asiassa tekemässä lainsäädäntöä, joka vaatii hyvin pian lisää uudistamista. Ministeri Norrback on täällä todennut, että jo tämän kevään aikana mahdollisesti eduskunnalle annetaan uusi esitys sotilaskurinpitolainsäädännön muuttamisesta.

Tämän asian käsittelyn yhteydessä on keskusteltu niin valiokunnassa kuin tässä salisakin erityisesti arestirangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta. Mielestäni arestirangaistus tulisi ottaa todella kokonaisuudessaan kriittiseen tarkasteluun, ja varmasti armeijan piirissä puolustuslaitoksessa kuriasiat voitaisiin hoitaa ilman tällaista rangaistusmuotoa.

Tässä tarkoituksessa, arvoisa puhemies, ehdotankin, että perusteluissa lausuttaisiin seuraavaa: "Eduskunta edellyttää, että sotilaskurinpitolainsäädäntöä uusittaessa selvitetään myös mahdollisuudet kokonaan luopua arestirangaistuksesta."

Ed. Uitto: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Löyttyjärven tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Löyttyjärvi ed. Uiton kannattamana ehdottanut edellä esitettyä perustelulausumaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Lopuksi päätetään perustelulausumaehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Löyttyjärven ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 67 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 120. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ed. Seppäsen ym. lakialoite n:o 27 laiksi osakeyhtiölain 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Tässä lakialoitteessa, joka koskee suunnattujen osakeantien rajoittamista, vaan ei kieltämisestä, on allekirjoittajina edustajia jokaisesta täällä olevasta eduskuntaryhmästä, ja perustelen tätä rajoittamisvaatimusta erällä yksityiskohdilla ja esimerkeillä. Asiat ovat kuitenkin paljon yleisempiä kuin tulee esille tässä puheenvuorossa.

Suunnattujen osakeantien rajoittaminen on tullut esille mm. Wärtsilä Meriteollisuuden yhteydessä sillä tavalla, että Wärtsilä Meriteollisuus otettiin pois Wärtsilän taseista ja Wärtsilästä tehtiin siltä osin kaapattava yhtiö. Tämän kaappauksen perustana oli se, että Wärtsilässä oli paljon omistettavaa omaisuutta ja Wärtsilä Meriteollisuuden yhtiöstä irrottamisen jälkeen oli nähtävissä, että riskejä sen yhtiön kaappaamiseen ei ollut. Emo-Wärtsilä sopii hyvin jatkoksi Ehrnroothien ketjuun Agrofin, Fiskars ja Lohja. Sillä tavalla ketjuun oli liitettävissä myös Ovako Steel, jonka suomalaisiin omistajiin emo-Wärtsilä kuului Ehrnroothien Fiskarsin ohella.

Kaikki, mitä Wärtsilälle on tehty, on tehty SYP:n tuella. SYP:n jupit makaavat räähällä E-liikkeen edessä, käyttäkseni tasavallan presidentin eräessä yhteydessä käyttämää ilmaisuja.

Wärtsilän omistus betonoitiin nimenomaan sillä tavalla, että siinä käytettiin hyväksi suunnattua osakeantia, mutta sitä ennen liiketaloudellisten laskelmien pohjalta ruotsalainen Proventus Ab, joka pelasi yhdessä suomalaisen Oy Fidelity Ab:n kanssa, rupesi ostamaan Wärtsilän osakkeita pörssistä, ja tässä yhteydessä näytti siltä, että Wärtsilän kaappaamisesta olivat kiinnostuneita muutkin kuin Ehrnroothit, tämä kuuluisa E-liike.

Kun Proventus ja Fidelity olivat saaneet Wärtsilästä yli 10 prosenttia, siinä vaiheessa Proventuksella oli tarkoitus esittää Wärtsilän omistajille julkinen lunastustarjous. Osakkeenomistajille käytiin tarjoamassa rahaa heidän osakkeistaan sitä vastaan, että Proventus pääsisi määräämään emo-Wärtsilän omaisuudesta. Se, että joku muu kaappaisi Wärtsilän, ei sopinut Ehrnroothille, jotka ensin peljästyivät kovin ja sitten iskivät takaisin ja panettivat toimeen suunnatun osakeannin omasta näköpiiristään sisäpiirissä toimivalle Oy Lohja Ab:lle, ja emo-Wärtsilän hallitus, jossa istui kaksi Ehrnroothia ja monta muuta E-liikkeen miestä, antoi Lohjan merkittäväksi 1,5 miljoonaa äänivaltaista ykkössarjan osaketta hintaan 535 markkaa kappale. Se oli omistustaisteluolosuhteissa erittäin edullinen hinta. Osakkeita myytiin yhdelle osapuolelle tukussa vähittäishintaan.

Suunnattua osakeantia ei tässä yhteydessä käytetty emo-Wärtsilän tai sen omistajien enemmistön hyväksi, vaan yhden kaappaajan hyväksi. Tällä toimenpiteellä torpedoitiin toisen kaappaajan, Proventuksen, hankkeet ja estettiin sitä tekemästä edullinen lunastustarjous emo-Wärtsilän omistajille. Jos Proventus olisi saanut Wärtsilän, E-liike ei ehkä olisi saanut liitetyksi Ovako imperiumiinsa, niin kuin se nyt sai.

Kun Oy Lohja Ab oli suunnatun annin jälkeen herra Wärtsilässä, se osti markkinoilta myös Proventuksen osakkeet hintaan 480 markkaa kappale, niin että Proventuksen omistajat saivat siinä yhteydessä myyntivoittoa 50 miljoonaa markkaa, mutta se ei ollut paljon, koska idea emo-Wärtsilän kaappaamisesta oli kuitenkin ollut paljon arvokkaampi, ja se idea Wärtsilässä torpedoitiin nimenomaan tällä suunnatulla osakeannilla yhden osapuolen hyväksi ja osakkeenomistajien enemmistön tappioksi.

Näin edettiin sitten tilanteeseen, jossa E-liikkeen Oy Lohja Ab:lla oli yli 30 prosentin potti Wärtsilää, ja siitä sitten loogisesti seurasi se, että Wärtsilä saatiin liitetyksi heidän omistuspiiriinsä fuusioimalla se Lohjaan. Isompi fuusioitiin pienempään, koska valtapoliittisesti asia oli edullisinta tehdä sillä tavalla, ja valtahan tässä kysymyksessä on kaikkein tärkein asia silloin, kun pelataan yhtiöiden nurkanvaltauksilla ja kaappauksilla.

Wärtsilän omistajille tarjotaan ministeri Suomisenkin myötävaikutuksella syntyneitä Wärtsilän vapaita omia pääomia maksuksi niistä osakkeista, jotka he fuusion yhteydessä suostuvat vaihtamaan rahaan, näihin vapaisiin omiin pääomiin ja Lohjan osakkeisiin.

On sovittu, että Lohja ei käytä suunnatussa osakeannissa saamiaan osakkeita omien osakkeidensa vaihtoon eikä rahan hankintaan, mutta siitä ei ole mitään takeita, että Lohja ei käyttäisi Proventukselta ostamiaan tähän tarkoitukseen. Onkin odotettavissa sisäpiirin kauppa mainituista osakkeista. Osakkeet myydään sisäpiirissä siksi, että Lohjan huolella rakennetut omistussuhteet eivät häiriinny.

Nyt voidaan kysyä, onko tämä odotettavissa oleva sisäpiirikauppa laillinen vai laitton. Laki kieltää sisäpiirikaupat. Nykytulkinnan mukaan tämä sisäpiirikauppa, jonka laki yleisesti kieltää, on laillinen. Nimittäin jos Ehrnrootheilla olisi Oy Lohja Ab:n osakkeista puolet, kun heillä on nyt vain vähän yli kolmannes, kauppa olisi pankkitarkastusviraston laintulkinnan mukaan laitton sisäpiirikauppa, mutta kun heillä on vain kolmannes, tuleva sisäpiirikauppa on pankkitarkastusviraston näkökulman mukaan laillinen.

Arvopaperimarkkinalakia tulkitaan tässä tapauksessa muodon vaan ei sisällön mukaan. Käytännössä näissä pörssiyhtiön omistussasioissa kolmannes on sama asia kuin puolet. Suurissa liikepankeissa viidennes, jopa vain kymmenesosa on sama asia kuin puolet.

Osakkeiden tosiasialliseen hallintaan ei hajautuneen omistuksen oloissa tarvita puolta osakkeista, esimerkiksi kolmannes Lohjassa riittää valtaan vallan hyvin, ja senhän kaikki tietävät. On vielä muistettava, että monissa maissa on kielletty paitsi suunnatut osakeannit myös osakkeiden äänimäärien eriarvoistaminen. Se vääristää arvopaperimarkkinoiden pelisäännöt. Näin ollen Ehrnroothit toimivat laillisesti, jos kukaan ei lähde hakemaan oikeudessa lain tulkintaa heitä vastaan sisällön, vaan ei muodon perusteella. Viranomaiset eivät lähde, ja muille lain tulkinnan hakeminen tulee maksamaan useita satojatuhansia markkoja.

Joka tapauksessa on pikainen tarve estää suunnatut osakeannit nykymuodossa. Nykyi-

sin niitä käytetään sisäpiirien vallan betonointiin ja jopa yhtiöiden omilla rahoilla, niin kuin Wärtsilän tapauksessa on tehty. Mielenkiintoista tässä yhteydessä on, että Kymmene Oy:n yhtiökokouksessa 17.4. ehdotetaan hallitukselle myönnettäväksi sokkovaltuudet nyt esillä olevaan suunnattuun antiin. Yhtiön pääjohtaja on nimeltään Casimir Ehrnrooth, vaikka suvulla ei olekaan yhtiössä samanlaista omistusta kuin sillä on ketjussa Agrofin, Fiskars, Lohja, Wärtsilä ja Ovako.

Tasapuolisuuden vuoksi on tässä yhteydessä vielä todettava, että myös Kansallis-Osake-Pankki on harjoittanut suunnattuja osakeanteja. Vaikka se on perusteltavissa sellaisessa kaupassa, jonka Kansallispankki teki Nippon Life -yhtiön kanssa, niin se ei ole perusteltavissa siinä yhteydessä, kun Kansallispankki käytti hyväkseen suunnattua osakeantia kaapatakseen Yhtyneet Pape-ritehtaat Rauma-Repolalle pois siitä intressipiiristä, jonka Metsä-Serla loi yhtiöön ostamalla lähes kolmanneksen yhtiön osakkeista.

Pääjohtaja Jaakko Lassila teki suuren omistuspoliittisen virheen salliessaan Metsä-Serlan hankkivan näin suuren omistusosuuden Jouhkeilta, Waldeneilta ja monilta pienyksittäisomistajilta. Sitten se virhe piti korjata väkivallalla, suunnatulla osakeannilla. Se rajoitti markkinoiden toimintaa ja sai aikaan sen, että kilpailua ei päässyt tässä asiassa syntymään, kilpailua osakkeista, joka olisi koitunut pienosakkeenomistajien eduksi. Tältä osin suunnattu osakeanti oli kaikkien muiden paitsi osakkeiden saajien etujen vastainen.

Markkinoiden ei sallittu toimia vapaasti. Markkinoiden vapauden näkökulmasta suunnattujen antien toimeenpanoa on rajoitettava, ei siis välttämättä kiellettävä, mutta rajoitettava. Olen erittäin iloinen siitä, että tähän aloitteeseen on voinut yhtyä kansanedustajia jokaisesta edustettuna olevasta puolueesta.

Ed. Gustafsson: Arvoisa rouva puhemies! Olen yksi niistä, jotka ovat allekirjoittaneet tämän mielestäni hyvän lakialoitteen, jonka taustoja ja osin sisältöjäkin äsken esiteltiin. Huolimatta siitä, että tämä on hyvä, olisin sitä mieltä, että osakeyhtiölain uudistuksen suhteen tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä olisi tullut olla lain 9 luvun 3 §:n

1 momentin, sen avulla kun tuotetaan yhtiöissä eniten eriarvoisuutta jakaen osakkeet äänivaltaisiin ja tapettipapereihin, koska osakkeiden äänivaltasuhde voi olla 20:1. Tämä tosiseikka vaikuttaa kaikkiin määrävähemmistösuhteisiin yhtiökokouksissa. 20-kertaisuus on mielestäni kohtuutonta, ja tietojeni mukaan sellaista ei ole missään muualla kuin Suomessa.

Jos 4 luvun 2 §:n 3 momenttia muutetaan, olisi mielestäni mietittävä, olisiko muutos rajoitettava vain pörssi- ja OTC-yhtiöihin sekä niiden tytäryhtiöihin. Suunnattu osakeanti on merkityksellinen sellaisille yhtiöille, jotka aikovat kasvaa ja joissa osakkailla ei ole varoja osakepääoman korotuksiin. Tällöin kuitenkin jokin vahingossa mukaan tullut yhden osakkeen omistaja voisi tehdä kiusaa koko hommalle, jos määränemmistöpäätös on vaikea.

Muutoksen takia tulisi myös vaihtovelkakirjalainan ja optiolainan liikkeeseen laskeminen vaatimaan 90 prosentin määränemmistöä. Vaihtovelkakirjalaina ja optiolainavapaus eivät ole vasemmiston aivan keskeisiä tavoitteita, mutta yhtiöiden varainhankintakeinoina mielestäni aivan kelpoisia. Aivan eri asia on, että optiotodistuksia ovat laskeneet liikkeeseen sellaisetkin yhtiöt, joiden ei olisi sitä pitänyt tehdä. Ehdotettu lainmuutos vaikuttaisi tähänkin asiaan.

Kansanedustaja Esko Seppäsellä on ollut luultavasti mielessään lakialoitetta tehdessään lähinnä vain pörssi- ja OTC-yhtiöt. Tavallisimmin keskisuurissa yhtiöissä eivät vanhat osakkeenomistajat halua suojautua uusilta omistajilta, vaan nimenomaan suuntaavat osakeannit uusille.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän vielä huomiota 4 luvun 5 §:n 1 momenttiin, joka antaa yhtiön hallitukselle melkoiset mahdollisuudet suuntailla osakeanteja sellaisin ehdoin, etteivät vanhojen osakkaiden pihdit pidä. Mielestäni ed. Esko Seppäsen lakialoite on tärkeä. Keskustelun herättäjänä se on myös erityisen hyvä ja ajankohtainen. Oikeusministeriössä on myös, minulle on se selvinnyt kun olen soittellut, saamieni tietojen mukaan virkamiestyöryhmä selvittämässä mm. suunnattujen osakeantien ongelmaa yhteispohjoisena projektina. Näen, että lakialoite on myöskin näin virkamiehiä syyttämässä, ja näin virkamiehiä onkin syytä hoputella hyvään vauhtiin.

Ed. Laine: Herra puhemies! Tämä lakialoite on hyvin selkeä ja selvä. Kun kuuntelin ed. Seppäsen puheenvuoron, niin siihen sisältyi kertomus siitä, miten monimutkainen verkko kudotaan silloin, kun omistussuhteita uudelleenjärjestellään. Siinä on maallikon vaikea pysyä mukana. Joka tapauksessa ed. Seppäsen puheenvuoro osoitti, miten suuri raha pelaa peliään ja miten sillä on omat säännöt kuten entisellä tunnetulla marjapussinpelaajalla, joka kuhunkin tilanteeseen sovelsi aina omat sääntönsä. Kaikesta tästä johtuen tarvitaan järjestystä, suunnattuja osakeanteja on rajoitettava. Tässä mielessä olen kirjoittanut nimeni myös tähän lakialoitteeseen ja toivon, että asianomainen valiokunta sen nopeasti käsittelee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Edustajille tänään jaettu hallituksen esitys n:o 29 voitaneen nyt esitellä valiokuntaan lähettämistä varten.

Hyväksytään.

Hallituksen esitys n:o 29 laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Rouva puhemies! Ainoastaan käytän puheenvuoron siitä, että edustajia ajatellen on tietyllä tavalla kohtuutonta, että asia tulee samana päivänä pöydälle, kun se esitellään valiokuntaan. Ymmärrän tämän sitä taustaa vasten, että on asioita, joilla on kiire, mutta kansanedustajille pitäisi varata tietty perehtymisaika. En tätä nyt vastusta, mutta todella toivon jatkossa, että eduskunnan puhemiesneuvosto yhdessä hallituksen kanssa selvittää nämä kysymykset sillä taval-

la, että kansanedustajille jää edes puolen päivän aika perehtyä niihin esityksiin, joita meille täällä esitellään, koska käsittääkseni tämä on vasta tänään tänne jaettu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä laiksi vientitakuulain 2 §:n muuttamisesta (HE n:o 21)

Pöydällepano

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle eduskunnan seuraavaan, 18 päivänä kuluva huhtikuuta pidettävään täysistuntoon.

Keskustelu:

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle huhtikuun 24 päivänä pidettävään istuntoon.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kettusen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kettunen ed. Anttilan

kannattamana ehdottanut vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta, että asia pantaisiin pöydälle huhtikuun 24 päivänä pidettävään täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus ”jaa”, ed. Kettusen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 50 jaa- ja 10 ei-ääntä; poissa 139. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 18 päivänä kuluva huhtikuuta kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 15.39.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

M. V. Mandelin